

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

417- 33/24

Београд

дел. бр. 17227 датум: 18. јул 2024.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Извештај за 2023. годину

Београд, јул 2024. године

Садржај:

Уводна реч	5
1. УВОД	5
1.1. Мандат	11
1.2. Најзначајнији подаци о активностима у 2023. години	12
2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА	14
2.1. Методологија	14
2.2. Буџет НПМ	15
2.3. Посебна јединица НПМ	15
2.4. Учешће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора	15
2.5. Обука запослених и учешће на конференцијама, семинарима, округлим столовима и сл.	15
3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА	17
3.1. Посете установама	17
3.2. Извештаји о посетама и препоруке	17
3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца	18
3.4. Дијалог са органима власти	19
3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре	19
3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже	20
3.7. Остали облици сарадње	21
3.8. Годишњи извештај	22
4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА	23
4.1. Полицијско / тужилачко задржавање	23
4.2. Извршење кривичних санкција	25
4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите	29
4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама	33
4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима	37
ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти	41
I-1 – Препоруке упућене министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама	41
I-2 – Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција	45
I-3 – Препоруке упућене Министарству за рад, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите	50
I-4 – Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама	58
I-5 – Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицама / мигрантима	63
ДОДАТАК II Одлука о накнадама за учешће у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре	66

ДОДАТАК III Споразум о сарадњи.....	68
ДОДАТАК IV Меморандум о сарадњи	70

УВОДНА РЕЧ

Поштовани,

Пред вама је дванаести годишњи извештај Заштитника грађана о активностима које је спровео у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у Републици Србији.

Током 2023. године Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавио је 90 посета местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе. Посећене су бројне полицијске управе и полицијске станице у њиховом саставу, притворске јединице, затвори, психијатријске установе, установе социјалне заштите домског типа, прихватилишта за странце, транзитне зоне на међународним аеродромима. Такође, обављена су и три надзора над поступцима принудних удаљења 18 странаца. Укупно су упућене 234 препоруке из извештаја о обављеним посетама местима на којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе.

Установе у којима се налазе лица лишена слободе, а које је НПМ посетио током извештајног периода и упутио им препоруке, оствариле су добру сарадњу која је омогућила поступање НПМ у складу са његовим мандатом утврђеним Опционим протоколом уз Конвенцију УН против тортуре (омогућавање најављених и ненајављених посета установама детенције, приступ свим просторијама и инсталацијама, увид у све податке, као и обављање разговора са свим лицима лишеним слободе, запосленима и било којим другим лицима по избору НПМ). Такође, и у овом извештајном периоду, надлежни органи су показали да уважавају препоруке НПМ-а и предузимају активности у циљу унапређења поступања, те је проценат поступања по упућеним препорукама близу 94%.

Заштитник грађана је у обављању послова НПМ утврдио да је у извештајном периоду у Републици Србији настављено са предузимањем активности на унапређењу заштите права лица лишених слободе и превенцији тортуре и других облика злостављања. У том смислу бројна су сведочења насумично интервјуисаних лица лишених слободе, да нису били жртве тортуре. Међутим, то не значи да тортуре или других облика злостављања у Републици Србији уопште нема. Појединачни случајеви су увек могући, јер је тортура, као и свако друго злостављање, често условљена или подстакнута околностима конкретне ситуације и догађаја, али никада оправдана. Наиме, не сме се заборавити да је забрана тортуре апсолутна, тако да ниједна околност, ситуација, подстицај и сл. исту не може оправдати.

Највећи број посета, као и у претходном, и у овом извештајном периоду представљају посете полицијским управама, односно полицијским станицама у њиховом саставу, које су обављане ради праћења поступања према доведеним и задржаним лицима у вези са поштовањем основних права која су уједно и гаранција против злостављања: права на приступ адвокату и лекару, права да се блиска особа обавести о лишењу слободе и упознавање са правима доведеног и задржаног лица. Поступање према задржаним лицима праћено је и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром на праксу да се у појединим полицијским управама за задржавање лица у кривичном поступку користе просторије у заводима. Такође, НПМ је током посета заводима за извршење кривичних санкција обављао разговоре и са притвореницима, а у циљу прикупљања информација о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења.

Поступајући по препорукама НПМ, у највећем броју посећених полицијских станица унапређене су евиденције које се воде за задржана лица, при чему је посебно унапређено евидентирање остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, на начин да полицијски службеници евидентирају податке о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио поверљив разговор са лицем. Међутим, као и у претходном, и у овом извештајном периоду, НПМ је у неколико посећених полицијских станица уочио да се записници о задржавању у појединим случајевима не уручују задржаним лицима по истеку задржавања, као и да се лицима која су задржана у кривичном поступку не уручује одговарајуће обавештење о правима задржаног лица, а у вези са чим су упућене препоруке у циљу унапређења поступања у овом делу. Најзад, иако је Министарство унутрашњих послова наставило са предузимањем активности у циљу унапређења услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање, НПМ указује да је потребно уложити додатне напоре и наставити са овим активностима, како би се обезбедило да све просторије за задржавање буду у складу са важећим стандардима.

НПМ је у извештајном периоду пратио и поступање полиције према лицима која су ухапшена током протеста који су одржани испред Скупштине града Београда након парламентарних избора одржаних у децембру, и с тим у вези посетио четири полицијске станице у саставу Полицијске управе за град Београд. Увидом у документацију, а што је потврђено и у разговорима са задржаним лицима, свим лицима уручена су обавештења о правима, решења о задржавању и имала су могућност да контактирају адвоката по сопственом избору, односно додељен им је адвокат по службеној дужности. За лица која су имала потребу за лекарским прегледом, исти је омогућен. Такође, ниједно лице није примљено са видљивим повредама нити се жалило да је задобило било какве повреде.

У погледу права лица којима је изречена мера притвора или која се налазе на издржавању казне затвора, НПМ је утврдио да је Управа за извршење кривичних санкција наставила да улаже у материјалне услове смештаја лица лишених слободе, изградњом нових објеката и павиљона и адаптацијом постојећих. Међутим, и даље је проблем пренасељености смештајних капацитета присутан у појединим одељењима притвора, а посебно у затвореним одељењима завода, између осталог и због слабе покретљивости осуђених лица у полуотворена одељења. Такође, иако је усвајањем нове систематизације радних места у Управи повећан број заводских службеника, посебно у служби за обезбеђење, и даље је присутан мањак заводског особља, што може негативно да утиче на заштиту и остваривање права лица лишених слободе, њихову сигурност, ресоцијализацију и припрему за отпуст, као и одржавање реда и безбедности.

Током посета заводима уочено је да се спроводе специјализовани програми за групни рад са осуђеницима као и да постоји значајнији помак у организовању сврсисходних активности за осуђена лица. Даље напоре потребно је усмерити на ангажовање довољног броја службеника третмана, стварање услова за радно ангажовање што већег броја лица лишених слободе, као и унапређење третманског рада, а чиме би се обезбедило остваривање сврхе извршења казне затвора и омогућио механизам напредовања у третману који би олакшао прелазак осуђених у повољније васпитне групе.

НПМ је у извештајном периоду обавио системску посету Специјалној затворској болници у Београду (СЗБ) и, између осталог, утврдио да број лица у СЗБ значајно превазилази смештајне капацитете ове установе, да постоји недовољан број запослених, као и да се у овој установи налази велики број лица из социјалних разлога, односно због изостанка адекватног социјалног прихвата и подршке у заједници. НПМ је у Извештају

о посети скренуо пажњу Управи за извршење кривичних санкција на алармантно стање у СЗБ у погледу пренасељености и недостатка запослених и указао да је неопходно без одлагања приступити решавању свих проблема са којима се ова установа суочава у раду, кроз спровођење упућених препорука. Такође, имајући у виду да се у СЗБ налази велики број лица због изостанка адекватног социјалног прихвата и подршке у заједници, НПМ је указао на потребу да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у оквирима својих надлежности, предузме мере и активности за обезбеђивање адекватног социјалног прихвата лицима под непосредним старатељством центара за социјални рад, која се налазе на извршењу мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, а за која су престали медицински разлози за даље извршење те мере.

НПМ је и у овом извештајном периоду наставио са обављањем посета заводима у циљу провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, на начин да је током посета фокус стављен на примену мера за одржавање реда и безбедности у заводу, поступање према лицима лишеним слободе у затвореним одељењима завода и начин документовања повреда лица током извршења казне. С тим у вези, охрабрује чињеница да се током великог броја ненадзираних разговора са осуђеним и притвореним лицима иста у највећем броју нису жалила на то да су били жртве тортуре или других облика злостављања од стране заводског особља. Са друге стране, иако је у многим заводима знатно унапређено обављање првог лекарског прегледа, и прегледа након примене мера принуде, начин документовања повреда и предузимање даљих активности поводом наведеног, односно прослеђивање информација надлежном јавном тужилаштву, НПМ је у појединим посећеним заводима уочио недостатке у поступању у овом делу и упућивао препоруке у циљу унапређења поступања, указујући на то да је улога лекара у заштити од злостављања веома значајан сегмент у борби против некажњивости за торттуру.

Након обављених посета свим специјалним болницама за психијатријске болести и клиникама за психијатрију при клиничким центрима у претходним годинама, НПМ је у овом извештајном периоду наставио са обављањем посета службама/одељењима за психијатрију при општим болницама. Током ових посета уочена је потреба за предузимањем активности на унапређењу материјалних услова смештаја, како би у потпуности биле у складу са важећим стандардима. Као и у претходном, и у овом извештајном периоду, уочено је да евиденције о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама у појединим случајевима нису потпуне и не пружају поуздане податке о учесталости њене примене, времену трајања и друге значајне податке, те су упућиване препоруке у циљу унапређења поступања у овом делу. Даље напоре потребно је усмерити и ка томе да се индивидуални планови лечења пацијената додатно индивидуализују, као и да се за пацијенте организује довољно различитих модалитета психосоцијалних активности. НПМ је у извештајима из посета указивао и на потребу да се обезбеде континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама, као и посебне обуке здравствених радника за примену мере физичког спутавања пацијента.

НПМ је у извештајном периоду посетио новоотворени Центар за ментално здравље у Панчеву, огранак Специјалне болнице за психијатријске болести „Ковин“ који је формиран на препоруку НПМ-а. Савремени концепт рада тог центра усмерен је на превенцију, очување, постхоспитално лечење пацијената у заједници и унапређење психичког здравља ради достизања највишег стандарда менталног здравља што укључује, осим права на заштиту од фактора ризика и права на доступну,

приступачну и квалитетну негу и право на слободу, независност и укључивање у заједницу. С тим у вези, НПМ изражава очекивање да ће Министарство здравља наставити да предузима активности у циљу ефикасне међуресорне и међусекторске сарадње надлежних републичких и органа јединица локалне самоуправе ради оснивања центара за ментално здравље у заједници по утледу на овај Центар, те доприносити стварању услова за даљи развој система заштите менталног здравља у заједници и унапређење положаја особа са менталним сметњама.

У појединим посећеним установама социјалне заштите домског типа унапређени су материјални услови, информисање о правима и престало се са праксом физичког спутавања корисника. Међутим, и даље постоји потреба за унапређењем смештајних услова како би у потпуности били у складу са важећим стандардима. Такође, и даље је евидентан недостатак особља за рад са корисницима, што неповољно може да утиче на квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга. НПМ је током посета уочио и да лежећи и слабо покретни корисници време неретко проводе неструктурирано и без икаквих дневних активности и садржаја, да у појединим посећеним установама постоје недостаци у погледу евиденције повреда корисника и начина њиховог настанка, као и недостаци у погледу поступања по притужбама корисника, имајући у виду да у појединим посећеним установама ова процедура није била у складу са Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити. Такође, у појединим случајевима уочено је и да старатељи у центрима за социјални рад нису у довољној мери укључени у живот корисника и старање о њиховим интересима, поготово у ситуацијама када су пребивалиште корисника и седиште установе социјалне заштите домског типа удаљени или у различитим местима. Стога су даљи изазови везани за запошљавање недостајућег броја запослених у непосредном раду са корисницима, њихову континуирану едукацију, јачање капацитета центара за социјални рад и предузимање активности у циљу унапређења поступања центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама, као и развој услуга у заједници.

НПМ је у овом извештајном периоду посебну пажњу посветио положају деце у сукобу са законом и с тим у вези обавио прве системске посете Заводу за васпитање деце и омладине Београд и Заводу за васпитање омладине Ниш. Уочено је да постоји простор за унапређење у погледу организовања слободног времена и активности, као и да у Заводу за васпитање деце и омладине Београд постоји потенцијал за проширење услуга социјалне заштите, у складу са потребама социјалне заштите деце и омладине, чијим би коришћењем имали корист и штићеници (корисници услуга социјалне заштите и малолетници на извршењу васпитне мере), али и систем социјалне заштите у целини.

Пратећи поступање према мигрантима/тражиоцима азила, НПМ је у извештајном периоду посетио Прихватилиште за странце у Пландишту, као и Прихватилиште за странце у Падинској Скели, а обављене су и посете Аеродрому „Никола Тесла“ у Београду, Аеродрому „Константин Велики“ у Нишу и Аеродрому „Морава“ у Краљеву.

Током посета прихватилиштима за странце, НПМ је констатовао да је за више странаца споран основ одређивања, односно продужетка боравка у прихватилишту, јер за њих није било довољно изгледа да се могу принудно удаљити. С тим у вези, НПМ је, између осталог, указао да прихватилишта за странце нису места за лишење слободе оних за које се сумња да су учинили неко кривично дело или прекршај, већ да се ради о објектима за смештај странаца којима није дозвољен улазак у земљу или за које је донето решење о протеривању, удаљењу из земље или о враћању, али их није могуће одмах удаљити, и упутио препоруке у циљу унапређења поступања у овом делу.

У оквиру обављања надзора над поступком принудног удаљења странаца, НПМ и у овом извештајном периоду констатује унапређења у припреми странаца за удаљење, који се огледају у благовременом обавештавању странаца о предстојећем удаљењу и могућности да странци обавесте треће особе о предстојећем удаљењу, као и у вези са обезбеђивањем приступа правној помоћи странцима којима је одређен боравак у прихватилишту. Даље напоре потребно је усмерити на унапређење начина пружања здравствене заштите, као и предузимање конкретних заштитних мера од ризика да странци не буду изручени у земљу у којој постоји ризик да ће бити подвргнути извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где им прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом.

Најзад, у извештајном периоду, Министарство правде је, у складу са упућеним мишљењем овог органа, приступило ближем нормативном уређењу института од значаја за остваривање сврхе извршења казне затвора у Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала, те донело Правилник о измени и допунама Правилника о кућном реду овог одељења који је ступио на снагу 10. јуна 2023. године. Одредбе тог правилника којима је допуњена садржина програма поступања у делу одређивања индивидуалних циљева осуђеног у одређеном периоду, предвиђена могућности накнадног разврставања, односно измене програма поступања током извршења казне затвора у Посебном одељењу у делу одређивања групе, као и одредбе којима је ближе уређено додељивање посебних права и њихов обим у оквиру група, представљају системско унапређење нормативног оквира у области извршења казне затвора за кривична дела организованог криминала.

Међутим, осим наведеног, у извештајном периоду нису предузете значајније активности на нормативном плану у правцу унапређења поступања према лицима лишеним слободе и превенције тортуре. Одредбе Кривичног законика још увек нису усклађене са дефиницијом тортуре из члана 1. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. Такође, још увек нису усвојени најављени Закон о унутрашњим пословима и Закон о изменама и допунама Закона о заштити лица са менталним сметњама, а приликом доношења Закона о изменама и допунама Закона о странцима нису прихваћене примедбе на које је НПМ указао, како током јавне расправе, тако и годинама уназад. Поред наведеног, НПМ је током посета установама социјалне заштите домског типа уочио да запослени у овим установама нису у довољној мери упознати са одредбама Закона о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити, као и да ни у овом извештајном периоду није донет подзаконски акт којим се уређује поступање установа у инцидентним ситуацијама.

Сузбијање неадекватног поступања, осим усвајања одговарајућих правних норми, подразумева и предузимање неопходних корака како би се обезбедила њихова примена, укључујући и благовремено прослеђивање информација о неадекватном поступању надлежним тужилачким и судским органима, као и вођење делотворних истрага о наводима о неадекватном поступању, а све са циљем „нулте толеранције“ на тортуру и грађења културе кажњивости, утврђивања индивидуалне одговорности и санкционисања извршилаца. Наведено захтева и побољшање механизма унутрашње контроле и рада тужилаштва и судова у циљу ефективне и ефикасне борбе против тортуре. За превенцију тортуре нарочито је значајно хитно спровођење ефективних истрага о свим наводима о могућем злостављању, адекватна и правовремена подршка свим жртвама злостављања и извесност кажњавања извршилаца. Неопходно је развити и систем континуираних обука о људским правима за све који поступају према лицима

лишеним слободе, како поједини поступци не би прерасли у понижавајуће или нечовечно поступање.

Имајући у виду да право на физички и психички интегритет и људско достојанство спадају у основна људска права и да се забрана мучења у општем међународном праву третира као императивна норма која је обавезујућа за све државе, Република Србија је у обавези да спроводи активности и мере усмерене на обезбеђење пуног поштовања забране злостављања и унапређења стања у овој области. Борба против тортуре није само борба за жртве тортуре, већ и борба за достојанство свих нас, а право на достојанство, у Уставу, међу одредбама о људским правима и слободама, стоји пре права на живот. Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите! (члан 23 Устава РС).

Представљајући налазе и опште и појединачне препоруке за унапређивање стања у овој области, Извештај истиче активности које је неопходно предузети у правцу ефикасније борбе против тортуре и унапређења заштите људског достојанства.

Извештај који је пред вама представља још један допринос у изградњи друштва без тортуре, друштва у којем се поштује физички и психички интегритет и достојанство сваког грађанина, у свакој ситуацији, без изузетка и без обзира на околности.

Захваљујем се свим органима, удружењима грађана и појединцима са којима смо у извештајном периоду сарађивали обављајући послове Националног механизма за превенцију тортуре.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

др Наташа Тањевић

1. УВОД

1.1. Мандат

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹ (Опциони протокол) државе чланице су се споразумеле да успоставе систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Опционим протоколом је успостављен Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (Поткомитет за превенцију тортуре), који је овлашћен да обилази сва места задржавања и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Истовремено, Опционим протоколом одређено је да свака држава чланица има обавезу да успостави или одреди једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

НПМ има право:

- на приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији;
- на приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору;
- на контакте са Поткомитетом за превенцију тортуре, да му доставља податке и састаје се с њим.

НПМ је овлашћен да редовно проверава третман лица лишених слободе у установама задржавања, да даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортура, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, као и да подноси предлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима.

Држава је дужна да гарантује функционалну независност НПМ и независност његовог особља, као и да стави на располагање потребна средства за функционисање НПМ.

Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин.

¹ Усвојен 18. децембра 2002. године у Њујорку, на 57. седници Генералне скупштине Уједињених нација Резолуцијом А/РЕС/57/199, ступио на снагу 22. јуна 2006. године.

Однос између НПМ и државних органа базиран је на принципу поверења и сарадње. Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.

Надлежни државни органи дужни су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.

Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, а ратификовала га 1. децембра 2005. године.²

Србија је постала држава чланица Опционог протокола достављањем ратификационог акта Генералном секретару УН 26. септембра 2006. године.

У Србији није формиран нови орган НПМ, већ је изабран аутентичан, комплексан модел НПМ, који подразумева да послове НПМ обавља постојећи независни државни орган, у сарадњи са органима децентрализованих јединица и цивилним сектором. НПМ је установљен Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године.³

Послове НПМ обавља Заштитник грађана у сарадњи са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода.⁴

1.2. Најзначајнији подаци о активностима у 2023. години

Током извештајног периода НПМ је обавио 90 посета установама у којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе и три надзора над поступцима принудних удаљења 18 странаца. Обављено је 59 посета полицијским управама, односно полицијским станицама у њиховом саставу, 15 посета заводима за извршење кривичних санкција, шест посета установама социјалне заштите домског типа и пет психијатријским установама. Такође, обављено је и пет посета у циљу праћења поступања према избеглицама и мигрантима.

У извештајном периоду сачињена су укупно 32 извештаја о обављеним посетама. У појединим случајевима сачињавани су јединствени извештаји за више посећених установа, ради потребе за системским сагледавањем одређеног проблема.

Укупно су упућене 234 препоруке из извештаја о обављеним посетама местима у којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе.

У извештајном периоду, представници НПМ-а учествовали су на два састанка Мреже НПМ Југоисточне Европе, којом је председавао НПМ Грчке. Први састанак је био посвећен мониторингу одељења за ментално здравље у поправним установама, а други политикама и пракси затворског образовања, стручних обука и развоја вештина као права затвореника и средстава за подршку рехабилитацији и реинтеграцији у друштво.

² „Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 16/05, измене 2/06.

³ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 7/11).

⁴ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, члан 1.

Такође, одржана су два састанка Радне групе за азил и миграције Европске мреже националних институција за људска права (ENNHRI) у чијем раду учествује представник НППМ-а. У 2023. години акценат у раду Радне групе стављен је на утицај нових технологија на људска права у миграцијама.

У погледу међународне сарадње, НППМ је у извештајном периоду остварио сарадњу са Мисијом ОЕБС-а односно Канцеларијом за демократске институције и људска права (ODIHR). Представници НППМ-а учествовали су на регионалној радионици за Југоисточну Европу „Мониторинг детенције и заштита људских права у спречавању и сузбијању насилног екстремизма и радикализације који воде ка тероризму у затворима“ која је одржана у Сарајеву, у Босни и Херцеговини, као и на Шестом регионалном састанку за националне механизме за превенцију тортуре и организације цивилног друштва на тему „Ментално здравље у притвору“, који је одржан у Копенхагену у Данској.

Током 2023. године настављен је Дијалог о миграцијама у организацији Групе 484 и Мисије ОЕБС у Србији и представник НППМ-а је учествовао у два тематска састанка: "Хоризонтална усклађеност ново усвојених прописа у области поступања према странцима и запошљавању странаца са одредбама којима се уређује управни поступак са посебним освртом на поступак издавања јединствене радне дозволе", и "Прекршајно кажњавање странаца и правних лица који радно ангажују странце супротно одредбама прописа у области поступања према странцима и запошљавању странаца".

Такође, представници НППМ-а су боравили у студијској посети Канцеларији за основна права Европске агенције за граничну и обалску стражу (ФРОНТЕКС) у Варшави, а учествовали су и на састанку са представницима ФРОНТЕКС-а током њихове посете Републици Србији.

Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања је посетио Републику Србију у марту 2023. године. Представници НППМ-а састали су се са делегацијом Комитета пре посете институцијама, а заштитник грађана, мр Зоран Пашалић и заменица заштитника грађана др Наташа Тањевић присуствовали су и завршном састанку одржаном у Палати Србије у Београду.

У извештајном периоду, заменица заштитника грађана и руководитељка НППМ др Наташа Тањевић учествовала је у раду Одбора Мреже независних институција за притужбе на полицију (ИПКАН) и раду Управног одбора пројекта Савета Европе „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, фаза III.

У извештајном периоду, НППМ је упутио Иницијативу за измене и допуне закона о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала⁵, као и Иницијативу за измену Правилника о кућном реду Посебног одељења за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала⁶⁷. Такође НППМ је упутио Мишљење о тексту Нацрта закона о изменама и допунама Закона о странцима.⁸

⁵ Бр. 4110-2/23 од 9.01.2023. године.

⁶ Бр. 4110-38/23

⁷ Заштитник грађана није добио одговор о поступању по наведеним иницијативама.

⁸ Бр. 4110-11/23 од 27.02.2023. године

2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА

2.1. Методологија

Методологија рада НПМ Србије првенствено је заснована на одредбама Опционог протокола. НПМ у свом раду има искључиво превентивни приступ и не врши контролу законитости и правилности рада надлежних органа у појединачним случајевима, већ о томе благовремено обавештава организациону јединицу Заштитника грађана која поступа по притужбама лица лишених слободе.

Методологија НПМ препознаје следеће врсте посета: редовне, посете ради праћења поступања по препорукама (*follow-up*), тематске и ванредне (*ad hoc*). Посете могу бити најављене и ненајављене.

У склопу припреме посете установи, разматрају се постојеће информације о установи. Врши се подела задужења, тако што се тим за посету по правилу дели у тематске групе за сваку област посматрања. У циљу повећања ефикасности у прикупљању релевантних информација током посете свим члановима тима се унапред доставља радни материјал (упитници, структура и модели делова извештаја) који им служи као водич.

Тимови НПМ за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе су мултидисциплинарни, по правилу састављени од искусних правника, психијатара, форензичара и психолога.

Редовне посете се по правилу обављају по унапред одређеним фазама. Прва фаза је разговор са руководством установе, други део је заједнички обилазак установе. У трећој фази, представници тематских група тима НПМ (правна, третманска, безбедносна, здравствена група), обављају разговоре са руководиоцима референтних служби и увид у документацију. У четвртој фази се обављају разговори са лицима лишеним слободе, а у петој фази се након кратког састанка свих чланова тима обавља завршни разговор са руководством установе на ком се износе прелиминарни утисци о посети и уоченом стању. Поступање по утврђеним фазама није обавезно, оно зависи од врсте посете и других околности. Уобичајена је пракса да се у другим врстама посета поједине фазе изостављају.

У складу са методологијом рада, извештаји се по правилу сачињавају по унапред утврђеној структури. Међутим, у зависности од врсте посете и података који се прикупљају током конкретне посете, на предлог чланова тима унапред задата структура извештаја се може изменити и прилагодити карактеру посете.

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ утврђује пропусте и упућује препоруке за отклањање уочених недостатака који могу довести или доводе до тортуре или злостављања. Када се утврди недостатак, уз упућену препоруку, наводе се и релевантни прописи и стандарди са којима би требало ускладити постојеће стање, односно поступање.

Извештаји се достављају посећеној установи и надлежном министарству, којима се по правилу оставља рок у ком је потребно да се изјасне о поступању по упућеним препорукама, са позивом за успостављање дијалога у циљу разматрања спровођења препорука. Циљ дијалога је сагледавање стања у посећеној установи и систему као целини, пре свега ради изналажења најбољег начина за спровођење препорука које је НПМ упутио након обављених посета.

У циљу одржавања равнотеже између поверљивости и транспарентности у раду, НПМ извештај о посети установи, у коме су анонимизовани сви лични подаци, објављује

након изјашњења надлежних органа по упућеним препорукама из извештаја. Извештаји и одговори органа се објављују на интернет страници Заштитника грађана и подстраници НПМ.

2.2. Буџет НПМ

За потребе обављања послова НПМ у оквиру усвојеног буџета Заштитника грађана за 2023. годину обезбеђена су финансијска средства у висини од 4.100.000 динара, а након ребаланса на јесен исте године износила су 3.300.000 динара.

2.3. Посебна јединица НПМ

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ. Према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Заштитника грађана, предвиђено је шест извршилаца – по три самостална и три виша саветника, од којих је један начелник Одељења. Такође, одређено је да начелник за рад Одељења и за свој рад одговара Заштитнику грађана, односно заменику Заштитника грађана задуженом за послове НПМ, руководи тимом за посете у одсуству Заштитника грађана, односно заменика Заштитника грађана задуженом за послове НПМ и др. Административно-техничке послове за потребе рада НПМ обавља Стручна служба Заштитника грађана.

2.4. Учесће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора

Заштитник грађана је у складу са закљученим Меморандумом о сарадњи,⁹ током 2023. године наставио сарадњу са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом АП Војводине (Покрајински омбудсман) у обављању посета местима детенције на територији АП Војводине.

Представници Покрајинског омбудсмана учествовали су у 14 посета установама које се налазе на територији АП Војводине.

У извештајном периоду, Заштитник грађана је наставио сарадњу са удружењима са којима је закључио споразуме о сарадњи у обављању послова НПМ-а: Одбором за људска права Ваљево, Центром за интеграцију младих, Виктимолошким друштвом Србије, Хелсиншким одбором за људска права у Србији, Комитетом правника за људска права - ЈУКОМ и Кликактивом – Центром за развој социјалних политика.

У извештајном периоду представници наведених удружења учествовали су као део тима НПМ у 52 посете установама у којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе.

2.5. Обука запослених и учешће на конференцијама, семинарима, округлим столовима и сл.

Представници НПМ су похађали обуке и учествовали на бројним догађајима у организацији СЕ, АПТ, ЕННХРИ и других међународних и националних организација.

Представник НПМ-а учествовао је 23. и 24. маја 2023. године на тренингу о утицају нових технологија на људска права у азилу и миграцијама, у организацији ЕННХРИ.

⁹ Потписан 12. децембра 2011. године.

Представник НПМ је учествовао на Шестом регионалном састанку НПМ и удружења цивилног друштва о превенцији тортуре који је одржан у Копенхагену 9-10.11.2023. године.

Представник НПМ је узео учешће у онлајн дискусији на тему *Јачање улоге НПМ у превенцији тортуре*, коју је организовао Регионални тим СПТ за Европу 7.06.2023. године.

Представници НПМ су учествовали на представљању пројекта Савета Европе "Јачање сарадње на Западном Балкану у управљању насилним екстремизмом у затворима и спречавању даље радикализације након пуштања на слободу", који је одржан 22.02.2023. године у канцеларији СЕ у Београду.

Представници НПМ учествовали су на радионици *Праћење притворских јединица и заштита људских права током спречавања и сузбијања насилног екстремизма и радикализације који воде ка тероризму у затворима*, ОСЦЕ, Сарајево, 13-14.09.2023. године, током које је руководитељка НПМ др Наташа Тањевић представила активности НПМ у вези са наведеним.

Представник НПМ је учествовао у дискусији на тему *Посете војним објектима*, коју је организовао АПТ, а током које је представио активности НПМ у вези са посетама војним објектима, на првом месту посете које су обављене током 2019. године, као и извештај о посетама војним објектима са упућеним препорукама.

Представник НПМ је присуствовао обележавању 20 година од усвајања Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (ОПКАТ) и 15 година Подкомитета за превенцију тортуре УН (СПТ) у Женеви 9.02.2023. године.

Представници НПМ су присуствовали представљању годишњег извештаја Београдског центра за људска права "Право на азил у Републици Србији 2022", као и представљању анализе "Поштовање забране враћања (принципа *non-refoulement*) у поступцима изручења у Србији од 2017. до 2021. године".

Представник НПМ је 27. и 28.04.2023. године боравио у Варшави у посети Штабу ФРОНТЕКС-а.

Представник НПМ је учествовао на Округлом столу под називом *Технологија и људска права избеглица и миграната на границама*, који је одржан у Београду 28.07.2023. године.

Представници НПМ су учествовали у обележавању Међународног дана деце у уличној ситуацији у организацији Центра за интеграцију младих.

Заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић је у извештајном периоду по позиву имала уводна излагања на већем броју конференција и трибина које су биле посвећене квалитету затворског живота, осуђеничкој популацији, положају зависника од психоактивних супстанци у установама за извршење кривичних санкција и сл.

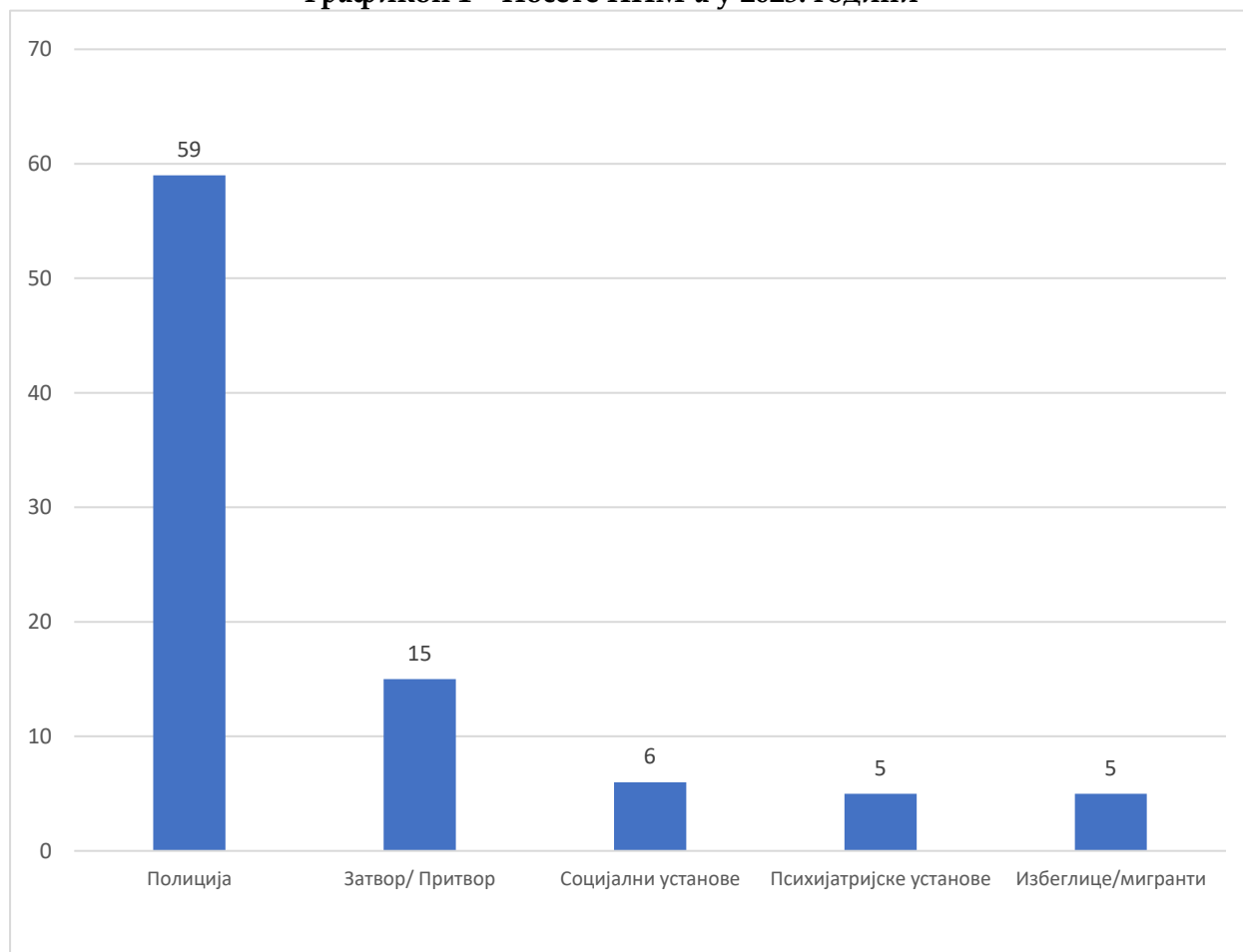
Током 2023. године настављен је Дијалог о миграцијама у организацији Групе 484 и Мисије ОЕБС у Србији и представник НПМ-а је учествовао у два дискусиона форума.

3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА

3.1. Посете установама

Током извештајног периода НПМ је обавио 90 посета установама у којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе и три надзора над поступцима принудних удаљења 18 странаца. Обављено је 59 посета полицијским управама, односно полицијским станицама у њиховом саставу, 15 посета заводима за извршење кривичних санкција, шест установама социјалне заштите домског типа и пет психијатријским установама. Обављено је и пет посета у циљу праћења поступања према избеглицама и мигрантима.

Графикон 1 – Посете НПМ-а у 2023. години

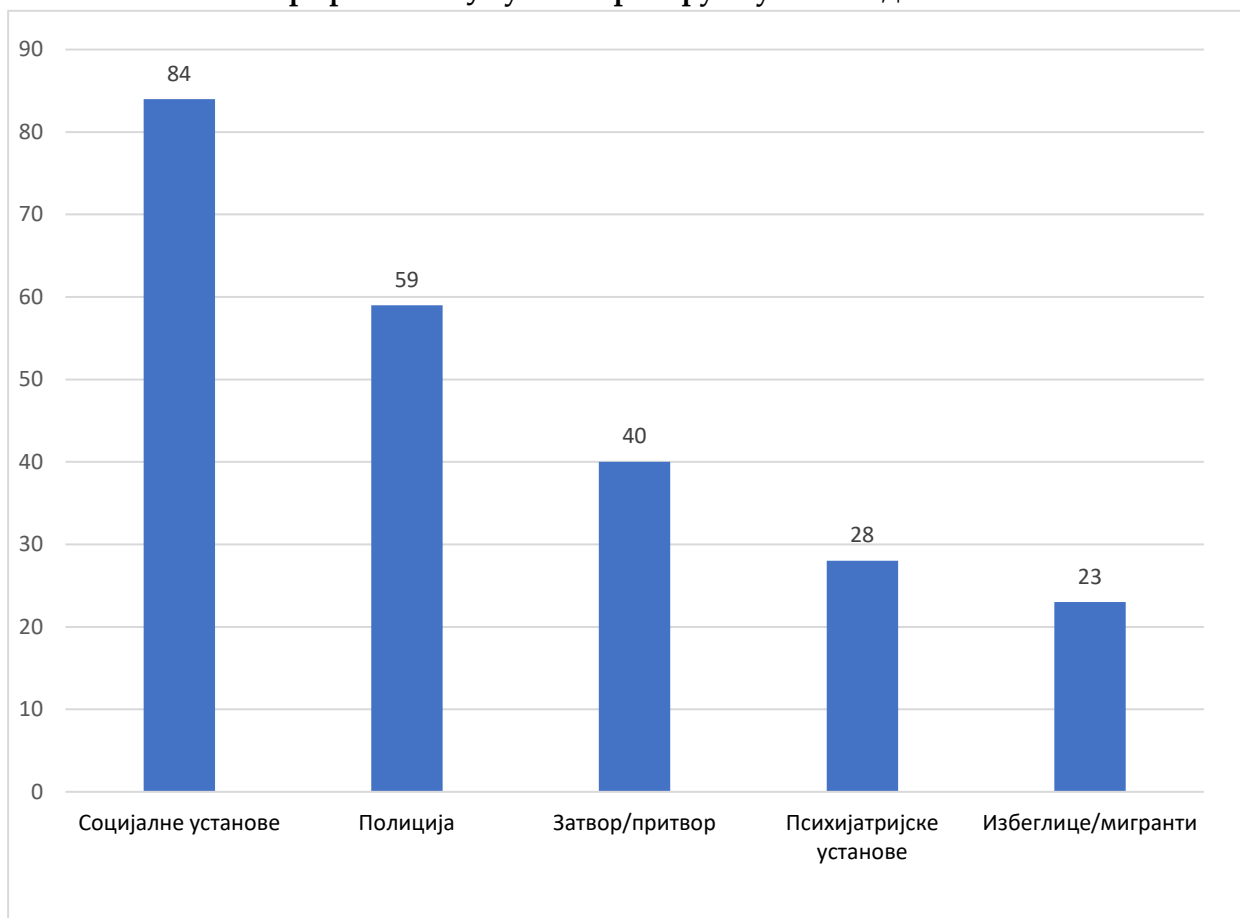

3.2. Извештаји о посетама и препоруке

У извештајном периоду сачињено је укупно 32 извештаја о обављеним посетама. У појединим случајевима сачињавани су јединствени извештаји за више посећених установа, ради потребе за системским сагледавањем одређеног проблема. У складу са тим, 10 извештаја је сачињено на основу обављених посета полицијским управама и станицама у њиховом саставу, осам извештаја на основу посета заводима за извршење кривичних санкција, осам извештаја на основу посета установама социјалне заштите домског типа, два извештаја на основу посета психијатријским установама, док се четири извештаја односе на поступање надлежних органа према мигрантима.

Укупно су упућене 234 препоруке у извештајима о обављеним посетама местима у којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе.

Графикон 2 –Упућене препоруке у 2023. години

Све препоруке упућене посећеним установама/надлежним министарствима у 2023. години налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

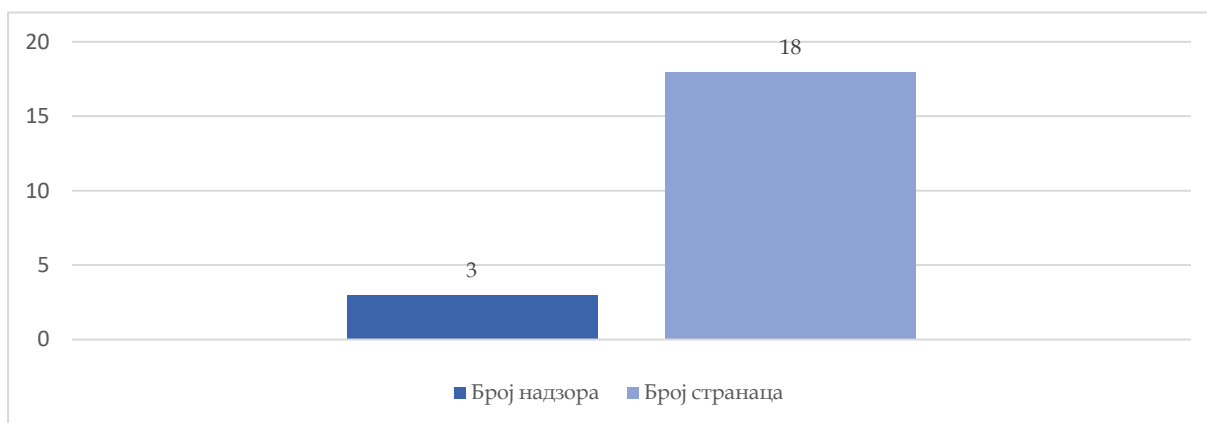
3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца

Током извештајног периода, НПМ је обавио 3 надзора над поступцима принудних удаљења 18 странаца.

У два случаја су обављени надзори над удаљењем укупно 16 држављана Сиријске Арапске Републике из Прихватилишта за странце у Димитровграду, које је обављено друмским саобраћајем до граничног прелаза са Републиком Бугарском, а у једном случају је надзирано удаљење два странца, држављана Републике Индије и Исламске Републике Пакистан, из Прихватилишта за странце у Падинској Скели до Аеродрома “Никола Тесла” Београд.

Надзори су обухватили разговоре са странцима који ће бити принудно удаљени у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравком у установи и поштовањем њихових права, увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту за странце, као и надзор над процедурама које претходе удаљењу. Потом је НПМ, у случајевима удаљења друмским саобраћајем, пратио транспорт странаца до граничних прелаза и предају странаца службеницима страних земаља.

У вези са наведеним, сачињен је групни извештај који је упућен у јануару 2024. године, те ће о налазима и препорукама бити више речи у ГИ НПМ за 2024. годину.

Графикон 3 –Надзори принудних удаљења у 2023. години

3.4. Дијалог са органима власти

У циљу успостављања континуираног дијалога у вези са могућим мерама имплементације препорука НПМ и унапређења сарадње у области превенције тортуре, у извештајном периоду одржани су појединачни састанци са представницима Управе за извршење кривичних санкција, Министарства унутрашњих послова и Министарства здравља.

На састанцима је указано на основне изазове који се односе на положај лица лишених слободе и услове у којима она бораве, као и на кључна запажања мониторинг тимова НПМ приликом посета местима у којима се налазе или могу наћи лица лишена слободе. Дијалог се одвија преко контакт особа у тим органима одређеним за сарадњу и дијалог са НПМ, а ради праћења поступања по препорукама НПМ и Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ).

Такође, НПМ констатује добру праксу у поступању Министарства здравља, која подразумева да Одељење за инспекцијски надзор, након упућивања Извештаја о посети НПМ посећеној установи и министарству, обавља инспекцијски надзор у циљу праћења поступања по упућеним препорукама НПМ и о томе обавештава НПМ, односно доставља записник.

3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре

Представници НПМ су своје активности, налазе и препоруке представили на бројним семинарима, конференцијама, радионицама, округлим столовима и сл. који су били посвећени превенцији тортуре и унапређењу стања у овој области.

Заменица заштитника грађана др Наташа Тањевић имала је излагања на бројним догађајима који су били посвећени превенцији тортуре и положају лица лишених слободе у местима детенције, током којих је скренула пажњу на поједине проблеме у овој области које је НПМ уочио током посета, најзначајније налазе и препоруке, унапређења која су постигнута, као и даље изазове и напоре које је потребно предузети како би се обезбедило поступање у свему у складу са важећим прописима и међународним стандардима у овој области. Такође, учествовала је на друштвеним дијалозима које је у извештајном периоду организовало Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, а који су били посвећени ресоцијализацији и реинтеграцији осуђених лица, проблему бескућништва, заштити менталног здравља.

Поводом обележавања Међународног дана људских права, 10. децембра 2023. године, др Тањевић је добила захвалницу од Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог за посебан допринос и ангажман у заштити људских права најугроженијих друштвених група и за посебну подршку друштвеном дијалогу у области борбе против дискриминације лица која су била лишена слободе.

3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже

У извештајном периоду, представници НПМ учествовали су на два састанка Мреже НПМ Југоисточне Европе, којом је председавао НПМ Грчке. Први састанак је био посвећен мониторингу одељења за ментално здравље у поправним установама, а други политикама и пракси затворског образовања, стручних обука и развоја вештина као права затвореника и средства за подршку рехабилитацији и реинтеграцији у друштво. На састанку Мреже учествовали су и представници националних механизма за превенцију тортуре Аустрије, Бугарске, Грчке, Северне Македоније, Хрватске, Албаније и Словеније, као и представница Асоцијације за превенцију тортуре (АПТ).

Учесници су представили међународне и националне правне оквире који се односе на право на образовање, поједине налазе из посета НПМ-а установама у којима се налазе лица лишена слободе и истакли значај едукације, стручних обука за различита занимања и обука за унапређење базичних и социјалних вештина у припреми за живот на слободи, као и позитиван утицај сврсисходних активности (уметничких, спортских и сл.) на развој самопоштовања и самопоуздања и на смањење стреса код затворске популације. Такође, указано је на потребу за унапређењем поступања према лицима лишеним слободе са менталним поремећајима.

Представници НПМ су члановима Мреже изложили своје налазе, искуства и најзначајније препоруке које се односе на теме састанака и даље планове у погледу обављања посета са циљем праћења поступања према старим, особама са физичким и менталним инвалидитетом, као и деци и адолесцентима у местима детенције.

Састанак мреже НПМ земаља Југоисточне Европе у Солуну

НПМ Србије од 2013. године активно учествује у раду Мреже, као један од оснивача. Сарадња између националних превентивних механизма у Југоисточној Европи је замишљена да функционише на бази размене искустава, као и синергије настале са заједничким циљем: повећање ефикасности националних превентивних механизма у циљу искорењивања тортуре у установама у којима се налазе лица лишена слободе. Најзначајније информације о активностима Мреже и закључци усвојени на састанцима се објављују на интернет страници Мреже.¹⁰

3.7. Остали облици сарадње

У извештајном периоду настављена је успешна сарадња са УНХЦР-ом који је изразио спремност да за потребе праћења принудних удаљења странаца и посете местима на којима се налазе мигранти и тражиоци азила пружи подршку НПМ-у обезбеђујући услуге преводилаца за ретке језике.

Такође, одржана су два састанка Радне групе за азил и миграције Европске мреже националних институција за људска права (ENNHRI) у чијем раду учествује представник НПМ-а. У 2023. години акценат у раду Радне групе стављен је на утицај нових технологија на људска права у миграцијам.

НПМ је активно учествовао у форумима које је организовала Група 484 у сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији на тему успостављања независног надзора на границама. У октобру је организован регионални панел, на ком су своја искуства у надзору поступања на границама изнеле националне институције за људска права из Словеније, Хрватске и Грчке, а своје ставове о функционисању оваквог механизма релевантне међународне организације – Канцеларија за демократске институције и људска права ОЕБС, Међународна организација за миграције (ИОМ), Високи комесаријат Уједињених нација за избеглице (УНХЦР), ЦПТ, као и удружења грађана из Србије и региона која су активна у овој области. Потом је у децембру организован национални панел на којем је су учествовали представници релевантних домаћих органа - Министарства унутрашњих послова, Комесаријата за избеглице и миграције, прекршајних судова, Повереника за заштиту равноправности, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и других. Институција Заштитника грађана је препозната као институција која је најцелисходније решење за носиоца оваквог механизма, имајући у виду уставни положај и надлежности.

У извештајном периоду, заменица заштитника грађана др Наташа Тањевић учествовала је у раду Одбора Мреже независних институција за притужбе на полицију.

Такође, учествовала је на састанцима Управног одбора пројекта *Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији*, који се спроводи у оквиру заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтална средства за Западни Балкан и Турску“.

Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања је посетио Републику Србију у марту 2023. године. Представници НПМ-а састали су се са делегацијом Комитета пре посете институцијама, а заштитник грађана, мр Зоран Пашалић и заменица заштитника грађана др Наташа Тањевић присуствовали су и завршном састанку одржаном у Палати Србије у Београду.

¹⁰ <https://see-npm.net/>.

Најзад, НПМ редовно доставља информације о својим активностима које се презентују на пленарној седници Поткомитета за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (СПТ).

3.8. Годишњи извештај

Извештај НПМ за 2022. годину достављен је Народној скупштини, Министарству правде, Министарству унутрашњих послова, Министарству здравља, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству за породицу и демографију и Комесаријату за избеглице и миграције.

До достављања овог Извештаја није разматран Извештај НПМ за 2022. годину, нити од стране Народне скупштине нити било ког од њених одбора.

НПМ указује да је обавеза надлежних органа да разматрају препоруке из годишњег извештаја НПМ.¹¹

У циљу обавештавања шире јавности, Извештај је објављен на интернет страницама Заштитника грађана и НПМ. Поред тога, доступна је и публикација на српском и енглеском језику.

Извештај на енглеском језику достављен је Асоцијацији за превенцију тортуре (АПТ), Поткомитету за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (СПТ), Европском комитету за спречавање мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ), Савету Европе (СЕ), Канцеларији високог комесаријата за људска права (ОХЦХР) и НПМ Мрежи земаља Југоисточне Европе.

¹¹ Опциони протокол, члан 22.

4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА

4.1. Полицијско / тужилачко задржавање

Ради праћења поступања полиције према доведеним, ухапшеним и задржаним лицима НПМ је током 2023. године обавио 59 посета полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу. Све обављене посете биле су ненајављене, поједине и ноћне, а сарадња полицијских службеника са тимом НПМ у свим посетама била је потпуна и професионална.

Поступање према задржаним лицима је праћено и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром на праксу да се у појединим полицијским управама за задржавање лица на основу Законика о кривичном поступку користе просторије у заводима. Такође, НПМ је током посета заводима за извршење кривичних санкција обављао разговоре и са притвореницима, а у циљу прикупљања информација о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења.

На основу обављених посета полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу сачињено је 10 извештаја и упућено 59 препорука. По 50 препорука је поступљено, није поступљено по једној и за осам препорука је потребно даље праћење.

Министарство унутрашњих послова је у овом извештајном периоду наставило са унапређењем услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање. Иако је у овом делу уочен напредак, НПМ је у појединим посећеним полицијским станицама приметио да просторије за задржавање нису у складу са важећим стандардима и упућивао препоруке министарству како би ове чињенице имало у виду приликом планирања активности у циљу даље адаптације и изградње просторија за задржавање, а како би се обезбедило да све просторије за задржавање буду у складу са важећим стандардима. Са друге стране, поступајући по препорукама НПМ, у појединим посећеним полицијским станицама прибављени су недостајући делови постелине, постављена обавештења о видео надзору просторија за задржавање, а предузете су и мере на побољшању вештачког осветљења.

Просторије за задржавање у ПС Уб и ПС Стара Пазова

И у овом извештајном периоду, НПМ констатује напредак у погледу остваривања права доведених и задржаних лица, што потврђује писана документација, наводи полицијских службеника задужених за поступање према доведеним и задржаним лицима, али и бројни наводи лица лишених слободе са којима је НПМ обавио разговоре. Они су навели да су одмах, на језику који разумеју, обавештавани о разлозима лишења слободе, као и о својим правима, те да им је омогућено да о свом лишењу слободе непосредно након лишења слободе обавесте особу по свом избору и ангажују браниоца. Међутим, као и у претходном и у овом извештајном периоду, у неколико посећених полицијских станица, НПМ је у предметима о задржавању лица у кривичним поступцима уочио да писани формулар – обавештење о правима није одговарајући, те су упућиване препоруке у циљу да се обезбеди да се свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручују писана обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима. Такође, у мањем броју посећених станица, уочено је да се лицима не уручује примерак записника о задржавању након истека задржавања. Ово је најчешће случај када се лице задржава у просторијама у заводу, а полицијска станица се налази у другом граду који је удаљен од завода. И у вези са наведеним, НПМ је упућивао препоруке у циљу унапређења поступања.

Поступајући по препорукама НПМ-а у највећем броју посећених полицијских станица унапређене су евиденције које се у полицијским станицама воде за задржана лица, при чему је посебно унапређено евидентирање остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, на начин да полицијске станице евидентирају податке о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио поверљив разговор са лицем.

Такође, НПМ није наишао на случајеве да лицима која су затражила медицинску помоћ, пре или током задржавања, она није омогућена. У појединим полицијским станицама, уочено је да се обавља лекарски преглед пре почетка задржавања, како би лекар дао мишљење о томе да ли је лице способно за задржавање. У посећеним полицијским станицама прекинуто је са праксом да полицијски службеници по правилу присуствују лекарским прегледима задржаних лица, а медицинска документација се више не држи међу осталом документацијом о задржавању, већ је у поседу задржаног лица.

Током посета, НПМ је обавио разговоре са близу 200 лица лишених слободе, како са притвореним тако и са задржаним лицима, о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. У вези са тим, охрабрује чињеница да се током ових посета највећи број интервјуисаних лица није жалио на поступање полицијских службеника и на могућност остваривања својих права, те да је увидом у документацију утврђено да се ова права у највећем броју случајева поштују.

НПМ је током ових посета примио поједине наводе о неадекватном поступању полиције које се догодило углавном приликом хапшења, на начин да су им, најчешће, криминалистички инспектори, задали ударце песницом по глави и телу, шутирали их ногама или пак нанели неколико шамара. Иако се код већине ових навода није могло утврдити да је дошло до недозвољене или прекомерне употребе силе нити другог незаконитог поступања од стране полицијских службеника, јер на првом лекарском прегледу по пријему у завод лице није имало повреде нити се жалило на њих, НПМ је у сваком извештају након посете током које је примио ове наводе скренуо пажњу на то да би полицијским службеницима требало редовно указивати и подсећати их, укључујући и одговарајуће програме обуке, да при хапшењу не смеју користити више силе него што је неопходно и да, када се ухапшена лица ставе под контролу, не може

бити оправдања за даљу употребу силе. Такође, НПМ је поједине извештаје упутио и Комисији за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре Министарства унутрашњих послова како би наставила са активностима које предузима у циљу подизања свести о забрани било ког облика неадекватног поступања према лицима лишеним слободе.

НПМ је у извештајном периоду пратио и поступање полиције према лицима која су ухапшена током протеста који су одржани испред Скупштине града Београда након избора одржаних 17. децембра 2023. године. Посећене су полицијске станице у саставу ПУ за град Београд и то ПС Земун, ПС Нови Београд, ПС Стари град и седиште ПУ за град Београд. Све посете су биле ненајављене, а у тиму НПМ је, поред представника Заштитника грађана, био и представник Комитета правника за људска права-ЈУКОМ. Током посета полицијским станицама затечено је 14 задржаних лица са којима је тим НПМ обавио ненадзиране разговоре. Увидом у документацију, а што је потврђено и у разговорима са задржаним лицима, свим лицима уручена су обавештења о правима, решења о задржавању и имала су могућност да контактирају адвоката по сопственом избору, односно додељен им је адвокат по службеној дужности. За једно лице које је навело да му није омогућено да обавести блиску особу о лишењу слободе, у документацији је наведено да није желео никога да обавести о томе, док су сва остала лица навела да су имала могућност да обавесте члана породице или блиску особу о лишењу слободе. За лица која су имала потребу за лекарским прегледом, исти је омогућен. Ниједно лице није примљено са видљивим повредама нити се жалило да је задобило било какве повреде.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство унутрашњих послова треба да настави са спровођењем активности из своје надлежности ради адаптације постојећих и изградње нових просторија за задржавање, у складу са важећим стандардима.

Министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа ће послати снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама, ову поруку ће понављати у одговарајућим временским размацима на нивоу полицијских управа и обезбедиће да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге и да виши службеници сnose командну одговорност за своје обавезе.

4.2. Извршење кривичних санкција

НПМ је током 2023. године обавио 15 посета установама за извршење кривичних санкција, међу којима је и Специјална затворска болница у Београду. Сачињено је осам извештаја и упућено 40 препорука за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања органа. По 33 препоруке је поступљено, по три није, а за четири препоруке је потребно даље праћење. Све обављене посете биле су ненајављене, а сарадња руководства и заводских службеника са тимом НПМ у свим посетама била је потпуна и професионална.

Током посета установама за извршење кривичних санкција акценат је стављен на поступање полиције према лицима лишеним слободе пре него што су доведени у завод. Посете су обављане тако што су посећивани и локална полицијска станица и завод, што је омогућавало да се укрсте подаци добијени од лица са службеним наводима и

документацијом. На овај начин су посећени КПЗ Шабач, КПЗ за малолетнике у Ваљеву, КПЗ Крагујевац, ОЗ Нови Сад и ОЗ Ужице. Током ових посета, посебна пажња је посвећена обављању првог лекарског прегледа по пријему у завод, односно документовању повреда и предузимању даљих активности поводом наведеног, односно прослеђивању информација надлежном јавном тужилаштву. С тим у вези, НПМ је у појединим заводима¹² уочио недостатке у поступању у овом делу и упућивао препоруке у циљу унапређења поступања, указујући на то да је улога лекара у заштити од злостављања веома значајан сегмент у борби против некажњивости за тортуру.

НПМ је у овом извештајном периоду обавио контролну посету Казнено-поправном заводу у Пожаревцу – Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала и констатовао да је поступљено по свим упућеним препорукама, односно да је руководство предузело бројне активности у циљу унапређења поступања према осуђеним лицима. Посебно одељење је просторе за боравак на свежем ваздуху осуђених опремило зеленилом и другим облицима визуелног стимуланса који су хуманизовали те просторе. Сачињен је информативни документ са практичним информацијама и активностима у Посебном одељењу, а информације о томе су видно истакнуте унутар заједничких просторија које користе сва осуђена лица. Програми поступања за све осуђенике су додатно индивидуализовани на начин да су усаглашени са ризицима и потребама сваког конкретног осуђеног, а извршено је и преиспитивање програма поступања. Најзад, имајући у виду владање, залагање у остваривању програма поступања, односно степен остваривања програма поступања, поједина осуђена лица која испуњавају услове су накнадно разврстана у повољнију васпитну групу и додељена су им посебна права.

Поред наведеног, НПМ је током ове посете као пример добре праксе у поступању констатовао да је у оквиру овог одељења организована и реализована окупациона терапија сликањем и оформљена ликовна секција, као и да је реализован специјализовани програм – Општи когнитивно бихејвиорални програм, који су похађала готово сва осуђена лица.

Простор за боравак на свежем ваздуху – КПЗ Пожаревац, Посебно одељење

¹² КПЗ Шабач, КПЗ Крагујевац, ОЗ Ужице, КПЗ за малолетнике Ваљево.

У циљу даљег унапређења остваривања права осуђеника који се налазе у овом одељењу, а имајући у виду Иницијативу за измене и допуне Закона о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала коју је Министарству правде упутио овај орган, као и обавезе које је Република Србија преузела ратификацијом међународних докумената, а које подразумевају и уважавање и поступање по упућеним препорукама ЦПТ, НПМ изражава очекивање да ће надлежни органи предузети све расположиве мере из своје надлежности у циљу спровођења наведених препорука, односно предлагања измене важећих прописа у препорученом правцу.

Посета Окружном затвору у Смедереву такође је била контролна и обављена у циљу праћења начина на који је поступљено по десет препорука за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања према лицима лишеним слободе упућеним у Извештају о посети том заводу из 2021. године. Поступајући по препорукама НПМ-а, Окружни затвор у Смедереву је, између осталог, започео спровођење одговарајућих процедура приликом искључивања појединих осуђених лица из редовног режима издржавања казне, односно издвајања из заједничког режима извршења казне и предузео активности ради унапређења индивидуалног третманског рада и реализације специјализованог програма за групни рад са зависницима од психоактивних супстанци. Такође, лекар приликом прегледа лица лишених слободе код којих утврди повреду, у извештајима о обављеним прегледима даје своје мишљење о повезаности изнетих навода лица о начину настанка повреда и насталих повреда, уцртава повреде у шему тела и фотографише лице. Препорука по којој није поступљено подразумева да се осуђеним лицима разврстаним у затворено одељење и притвореним лицима омогући да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно, те ће НПМ наставити да прати начин поступања по овој препоруци.

У извештајном периоду упућен је Тематски извештај из тематских посета заводима за извршење кривичних санкција које је НПМ обављао 2022. године у циљу праћења поступања према лицима лишеним слободе која се налазе у самици, односно у било ком облику изолације од других лица лишених слободе. У поменутом извештају је упућено 17 препорука за унапређење поступања у овом делу, те је, између осталог, НПМ упутио препоруке да Управа за извршење кривичних санкција обезбеди да сва лица лишена слободе према којима се примењује мера принуде издвајање имају могућност боравка на свежем ваздуху најмање 1 сат и остваривања права на телефонски разговор, у складу са кућним редом; да сви заводи евидентирају све значајне информације о току примене мере принуде издвајање: почетак и крај издвајања, обиласке лица, обедовање, боравак на свежем ваздуху, телефонски разговор и др.; да сви заводи предузимају активности како би се ублажиле негативне последице усамљења и да у том циљу настоје да трајање примене посебне мере усамљење буде што је могуће краће, као и да се лица лишена слободе у усамљењу постепено укључују у заједничке активности; да у свим заводима лица лишена слободе према којима се примењује посебна мера усамљење буду посећивана најмање у складу са прописаном учесталосту (лекар једном дневно, службеник третмана два пута недељно, управник завода или лице које га замењује једанпут у 15 дана); да се дисциплинска мера упућивање у самицу током целог дана и ноћи изриче само изузетно итд.

Из одговора Управе за извршење кривичних санкција произлази да је директор Управе наложио свим управницима завода да поступају у складу са упућеним препорукама, а Одељењу за инспекцију Управе да приликом вршења надзора над радом завода контролише и спровођење препорука НПМ из предметног извештаја.

У извештајном периоду обављене су и четири тематске посете заводима са циљем провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих

казни и поступака. Током ових посета лица лишена слободе са којима је НПМ обавио разговоре у највећем броју нису имала примедби на поступање службеника завода према њима. НПМ је у упућеним извештајима указао на потребу да се обезбеде услови за радно ангажовање што већег броја осуђеника у затвореним одељењима завода, као и довољно расположивих сврсисходних активности. Такође, НПМ је указао и на то да мера појачаног надзора треба да обухвати и појачане третманске активности васпитача, како групне, тако и појединачне, те је упућивао препоруке да заводи организују програм третманских и сврсисходних активности и осуђена лица према којима се примењује та посебна мера укључе у активности предвиђене програмом поступања. НПМ ће у наредном периоду пратити начин на који се поступа по овој препоруци.

Поступајући по препоруци НПМ, КПЗ Ниш је предузео активности у циљу реновирања просторија сутерена II Павиљона како би услови живота у њима били у складу са важећим прописима и стандардима. Такође, у циљу поступања по препоруци да се у оквиру објекта у коме се извршава мера смештај под појачан надзор организује програм сврсисходних активности и осуђена лица према којима се примењује та посебна мера укључе у активности предвиђене програмом поступања, у рад павиљона у ком се налазе та лица укључен је још један службеник третмана како би рад био интензивнији и квалитетнији, препозната су интересовања и потребе осуђених лица и испланиране активности везане за литерарно стваралаштво, шах и сл. Најзад, Управа за извршење кривичних санкција обавестила је НПМ да предузима мере из своје надлежности како би се смањила преоптерећеност смештајних капацитета у овом заводу, а предузете су и мере за пријем нових запослених у служби за обезбеђење.

Током посете КПЗ Ниш, НПМ је уочио и да у овом заводу постоји велики број ванредних догађаја који се односи на сукобе - туче између лица лишених слободе и, с тим у вези, у Извештају о посети је указано на то да је од изузетне важности да се изврши анализа узрока који доводе до насиља међу осуђеницима и да се појачана пажња усмери на предузимање активности у циљу спречавања ове појаве.

Поступајући по препоруци НПМ, КПЗ Сремска Митровица је унапредила начин обављања лекарских прегледа након примене мера принуде, те се, у складу са упућеним препорукама НПМ-а, примерак лекарског извештаја о обављеним прегледима након примене мера принуде одлаже и у здравствени картон лица над којим је примењена мера принуде, а колор фотографије повреда, осим у електронској форми, чувају се и у здравственом картону лица над којим је примењена мера принуде.

НПМ је у извештајном периоду обавио системску посету Специјалној затворској болници у Београду (СЗБ) и, између осталог, утврдио да број лица у СЗБ значајно превазилази смештајне капацитете ове установе, да постоји недовољан број запослених, као и да се у овој установи налази велики број лица из социјалних разлога, односно због изостанка адекватног социјалног прихвата и подршке у заједници. НПМ је у Извештају о посети скренуо пажњу Управи за извршење кривичних санкција на алармантно стање у СЗБ у погледу пренасељености и недостатка запослених и указао да је неопходно без одлагања приступити решавању свих проблема са којима се ова установа суочава у раду, кроз спровођење упућених препорука. Такође, НПМ је у предметном извештају указао на забрињавајућу праксу и пасивност надлежних органа када је реч о обезбеђивању социјалног прихвата и обустави мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи и замени ове мере мером обавезног лечења на слободи, те је Извештај о посети СЗБ упутио и Вишем суду у

Београду – судији за извршење, као и Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Према налазима НПМ, и у овом извештајном периоду Управа за извршење кривичних санкција је наставила да улаже у унапређење услова смештаја лица лишених слободе. Такође, уочено је да се у заводима спроводе специјализовани програми за групни рад са затвореницима. Даље напоре потребно је усмерити на ангажовање довољног броја службеника третмана, спровођење наведених програма и унапређење третманског рада према лицима лишеним слободе, а чиме би се, између осталог, обезбедило остваривање сврхе извршења казне затвора и омогућио механизам напредовања у третману који би олакшао прелазак осуђених у повољније васпитне групе. Најзад, и даље постоји потреба да се свим притвореним и осуђеним лицима распоређеним у затвореним одељењима завода омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима, односно притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Управа за извршење кривичних санкција треба да повећа број запослених у заводским службама како би било омогућено поступање према лицима лишеним слободе у свему у складу са прописима и стандардима.

Управа за извршење кривичних санкција треба да предузме активности у циљу смањења преоптерећености смештајних капацитета у Специјалној затворској болници, као и ради запошљавања недостајућег кадра.

Управа за извршење кривичних санкција треба да настави са активностима на унапређењу третманског рада, а како би се, између осталог, створиле могућности преласка осуђених у повољнију васпитну групу и остваривања сврхе извршења казне затвора.

Управа за извршење кривичних санкција треба да осуђенима распоређеним у затворена одељења омогући довољно расположивих и сврсисходних активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима.

Управа за извршење кривичних санкција треба да притвореницима омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите

Од шест посета установама социјалне заштите домског типа, три посете су биле редовне¹³, једна контролна у циљу праћења поступања по препорукама НПМ¹⁴, и две тематске (једна¹⁵ у циљу праћења поступања по препорукама ЦПТ које су упућене Републици Србији након посете 2021. године а друга¹⁶ пилот посета била је усмерена на остваривање права корисника на приватност, контакт са спољним светом и приступ здравственој заштити).

¹³ Завод за васпитање омладине Ниш, Завод за васпитање деце и омладине Београд, Дом за старе Смедерево.

¹⁴ Дом за одрасла инвалидна лица Земун.

¹⁵ Дом за смештај одрасла лица Кулина.

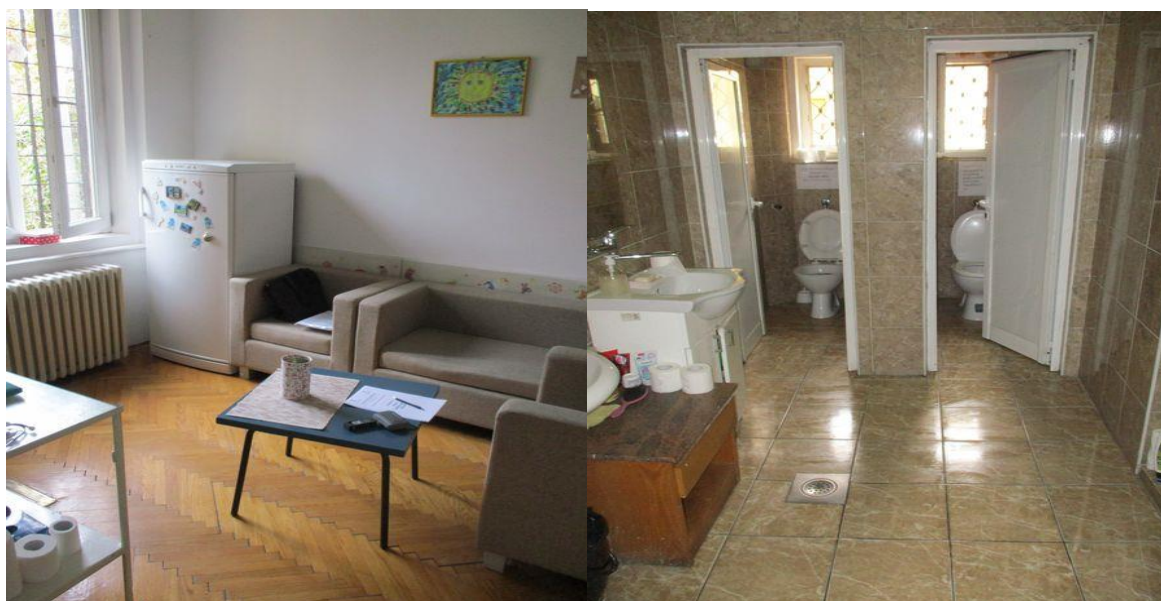
¹⁶ Домско одељење за одрасле и старије при Центру за социјални рад Нови Пазар.

НПМ је током посета уочио да је и даље евидентан недостатак особља за рад са корисницима, да лежећи и слабо покретни корисници време неретко проводе неструктурирано и без икаквих дневних активности и садржаја, да у појединим посећеним установама постоје недостаци у погледу евиденције повреда корисника и начина њиховог настанка, као и недостаци у погледу поступања по притужбама корисника, имајући у виду да ова процедура није у складу са Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити. У појединим установама уочено је да су старатељи из центара за социјални рад недовољно укључени у живот корисника и старање о њиховим интересима, поготово у ситуацијама када је пребивалиште корисника удаљено од установе у коју је смештен, те је и надлежни центар за социјални рад далеко од те установе.

НПМ је у овом извештајном периоду посебну пажњу посветио положају деце у сукобу са законом и с тим у вези обавио прву системску посету Заводу за васпитање деце и омладине Београду и Заводу за васпитање омладине Ниш. Уочено је да постоји простор за унапређење у погледу организовања слободног времена и активности, као и да у Заводу за васпитање деце и омладине Београд постоји потенцијал за проширење услуга социјалне заштите, у складу са потребама социјалне заштите деце и омладине, чијим би коришћењем имали корист и штићеници (корисници услуга социјалне заштите и малолетници на извршењу васпитне мере), али и систем социјалне заштите у целини.

У одговору о поступању по препорукама Завод за васпитање омладине Ниш је, између осталог, обавестио НПМ да ће приоритет бити побољшање услова и квалитета живота корисника у установи, да се израђује писани информатор у којем ће бити наведене све битне информације о боравку у установи и који ће уручивати корисницима приликом пријема, као и да ће установа инсистирати на континуираном стручном оспособљавању и усавршавању стручних радника и сарадника.

Завод за васпитање деце и омладине Београд је, поступајући по препорукама НПМ, предузео активности у циљу информисања штићеника о праву на бесплатну правну помоћ прописану Законом о бесплатној правној помоћи, обезбедио обрасце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ и пружања подршке штићеницима којима је то потребно или желе да остваре ово право. Такође, сачињена је интерна процедура којом је уређен начин поступања запослених и план заштите штићеника у случају инцидентних ситуација.

Завод за васпитање деце и омладине Београд

НПМ је у извештајном периоду обавио тематску посету Домском одељењу за одрасле и старије при Центру за социјални рад Нови Пазар. Генерални утисак током обиласка Дома јесте да су услови смештаја добри и да је створено пријатно окружење за боравак корисника, те да је простор у собама прилагођен потребама корисника. Међутим, уочени су и недостаци у погледу тога да Дом нема стално запосленог лекара ни дуге здравствене раднике, да недостаје неговатељско и друго особље, као и недостаци везани за евидентирање повреда корисника, поштовање приватности корисника и сл., те је у Извештају о посети НПМ упутио осам препорука за унапређење поступања.

ГЦ Нови Пазар

Центар за социјални рад Нови Пазар је обавестио НПМ да се, у складу са упућеним препорукама, у дому користе покретни паравани ради заштите приватности корисника, да су обавештења о постојању видео надзора постављена на видљивим местима у свим просторима и просторијама које су под видео надзором, да је уређена просторија за посете тако да пружа услове за пријатан боравак корисника и посетилаца у њој, да се започело са евидентирањем повреда корисника и механизма њиховог настанка и да се предузете радње бележе у досије корисника, као и да је процедура поступања по притужбама и приговорима усклађена са Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити. Поступање по препорукама које се односе на предузимање активности и радњи у циљу запошљавања одговарајућег броја и врсте здравствених радника, као и недостајућег неговатељског и другог особља у дому, у складу са потребама корисника, биће предмет даљег праћења НПМ-а.

Дом за одрасла инвалидна лица Земун је поступајући по препорукама НПМ, успоставио јединствену евиденцију притужби корисника, истакао кутије за подношење притужби и учинио доступним контакте служби правне помоћи при јединицама локалне самоуправе, контакте организација цивилног друштва и информације о независним телима за заштиту људских права. Такође, сваком кориснику, укључујући и непокретне/лежеће кориснике, омогућава се боравак на свежем ваздуху уз помоћ особља установе, а у постојећи Протокол повреда, отпочело се са уношењем детаљних описа повреда и закључака лекара о повезаности околности повређивања и установљених повреда.

У извештају о посети Дому за смештај одраслих лица Кулина НППМ је похвалио напоре и активности које су предузете да се материјални услови за боравак корисника у Дому унапреде. Такође, уочено је да су корисници у Дому, без обзира на потребан степен подршке, укључени у неки облик рехабилитационих и/или окупационо-радних активности. У циљу унапређења поступања, НППМ је, између осталог, упутио препоруке да се предузму активности да сви корисници имају неограничен приступ свежем ваздуху, у разумно пространом и заштићеном окружењу, које је опремљено средствима за одмор и заштитом од лошег времена, да се обезбеди потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома као и мере и активности ради унапређења поступања органа старатељства у погледу пружања одговарајуће старатељске заштите корисницима Дома у складу са законом.

У Извештају о контролној посети Дома за лица ометена у менталном развоју „Otthon“ у Старој Моравици, НППМ је указао на веома лоше смештајне услове, као и недовољан број запослених који раде у непосредном раду са корисницима у овој установи и упутио препоруку да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузме све расположиве мере и активности да се реализује план трансформација Дома „Otthon“ или исти ревидира, тако да се обезбеди измештање корисника из Дома, имајући у виду да услед неодговарајуће локације Дома, корисницима није омогућено адекватно учешће у социјалној заједници нити контакт са спољашњом средином. Такође је, између осталог, указано на потребу да се обезбеди потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са процењеним потребама за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Најзад, НППМ је током посета уочио да запослени у посећеним установама нису у довољној мери упознати са одредбама новог Закона о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити, као и да ни у овом извештајном периоду није донет подзаконски акт којим се уређује поступање установа у инцидентним ситуацијама, па установе социјалне заштите, сходно налогу Министарства из 2016. године, имају интерне процедуре поступања запослених и план заштите корисника у случају инцидентних ситуација. НППМ је и у овом извештајном периоду указао да је потребно на јединствен начин уредити поступање установа у случају инцидентних ситуација и одредити мере којима ће се постићи заштита корисника, запослених и имовине, уз поштовање ограничења прописаних законом и осигуравање остваривања сврхе боравка у установи.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања преиспитаће кадровско стање у установама социјалне заштите домског типа како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем установа.

Министарство за бригу о породици и демографију треба да унапреди поступање центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да, у складу са Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити, донесе подзаконски акт којим се уређују начин и ближи услови поступања установе у инцидентним ситуацијама

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће предузети активности ради организовања обуке запослених у центрима за социјални рад и установама социјалне заштите домског типа, односно лиценцираним пружаоцима услуге о начину примене одредаба Закона о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће изградити и донети подзаконски акт којим се уређује поступање установа у инцидентним ситуацијама.

4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама

У извештајном периоду НПМ је обавио пет посета психијатријским установама. Обављене су две системске, прве посете и то Здравственом центру Ваљево- Служби за психијатрију Опште болнице Ваљево и Одељењу психијатрије Опште болнице у Пожаревцу. Такође, обављена је посета Општој болници у Смедереву у циљу успостављања континуираног дијалога у погледу поступања по препорукама које су упућене у извештају о посети овој болници у претходном извештајном периоду. Посећен је и новоотворени Центар за ментално здравље у Панчеву.

Током посета психијатријским одељењима ОБ Пожаревац и ОБ Ваљево, уочено је да је потребно предузети активности на унапређењу материјалних услова смештаја, како би у потпуности биле у складу са важећим стандардима. Такође, уочено је индивидуални планови лечења пацијената нису у довољној мери индивидуализовани и да не садрже терапијске и рехабилитационе активности које ће се спроводити према одређеном пацијенту. Простор за унапређење постоји и у погледу евиденција о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама како би се обезбедило да пруже поуздане податке о учесталости њене примене, времену трајања и друге значајне податке. НПМ је у извештајима из посета указивао и на потребу да се обезбеде континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама, као и посебне обуке здравствених радника за примену мере физичког спутавања пацијента.

Посећене установе су у складу са упућеним препорукама предузеле активности у циљу унапређења поступања. У одговорима о поступању по препорукама, Општа болница „Свети Лука“ у Смедереву обавестила је НПМ да су предузете мере за отклањање уочених недостатака, те да су, између осталог, на Одељење психијатрије поново постављена писана обавештења о правима пацијената и механизмима њихове заштите, да су предузете активности усмерене на планирање континуиране едукације особља Службе за психијатрију за наредну годину, као и активности ради унапређења процедуре пријема лица са менталним сметњама на болничко лечење. Из садржине одговора може се закључити да ће поступање према лицима са менталним сметњама бити унапређено и када је реч о информисаној сагласности пацијента на предложену медицинску меру, односно да ће се медицинске мере примењивати само уз пристанак пацијента, сем у изузетним, законом прописаним ситуацијама у којима је дозвољено лечење ових лица и без њиховог пристанка, а на основу конзилијарне одлуке. НПМ је обавештен и да ће у сачињавање индивидуалних планова лечења, поред едукованих стручњака различитих профила, бити укључени и сами пацијенти, као и да се индивидуални планови лечења ажурирају једном недељно.

Поступајући по препоруци да обезбеди обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемираних пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања, Болница је обавестила НПМ да су медицинске сестре са психијатријског одељења организовано одлазиле у Специјалну болницу за психијатријске болести у Ковину и учествовале у раду медицинских сестара које раде са пацијентима према којима се та мера примењује.

Општа болница Пожаревац доставила је обавештење о поступању по препорукама НПМ из којег произилази да су на Одељењу психијатрије обновљени и замењени душеци на креветима, окречене просторије, декорисани зидови и простор, а библиотека за пацијенте опремљена књигама и часописима. Поред тога, пацијентима је учињена доступном књига жалби и утисака, а истакнуте су и информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите. На Одељењу психијатрије ангажован је радни терапеут и обезбеђен материјал за радну и окупациону терапију, а поступање је, према садржини одговора, унапређено и у погледу уредног вођења медицинске документације, израде и ажурирања индивидуалних планова лечења уз учешће пацијента и стручњака различитих профила, као и у погледу прибављања информисане сагласности сваког пацијента на предложену медицинску меру.

НПМ је обавештен и да су обезбеђени фиксатори и да се уредно води књига евиденције, као и да у примени мере учествују искључиво здравствени радници. Болница, међутим, није поступила по препоруци да здравственим радницима обезбеди обуку о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемираних пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања, уз образложење да таква обука није организована од стране надлежног министарства.

Општа болница у Пожаревацу – Служба за психијатрију

Општа болница Ваљево, у одговору на упућене препоруке, обавестила је НПМ да ће у првој фази планиране изградње новог комплекса болнице бити изграђен нови

објекат психијатријског одељења у којем ће бити смештен амбулантни и стационарни део, као и дневна болница, на који начин ће бити побољшани материјални услови смештаја и пацијентима омогућено позитивно терапијско окружење, да је уређена процедура пријема пацијената, да се подаци о историји болести уредно воде и да се сачињавају индивидуални планови лечења пацијената и да ће се обављати обдукција свих преминулих психијатријских пацијената чија смрт наступи на Одељењу психијатрије. Такође, из одговора болнице произлази да су информације о недељном и дневном плану активности истакнуте на видљивом месту доступном пацијентима, као и да су устројени књига жалби и утисака и сандуче за приговоре, примедбе и похвале и да су истакнуте информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите, као и да је израђен план едукације за примену мере физичког спутавања и план континуиране едукације за медицинске сестре и техничаре и да је устројена Књига евиденције о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама, као и да се евиденција о примени те мере улаже у историју болести лица са менталним сметњама. Такође, успостављена је процедура која се односи на примену мера физичког спутавања лица са менталним сметњама.

У вези са препоруком упућеном Министарству здравља да сачини анализу постојећих потреба за одговарајућим службама за заштиту менталног здравља у заједници које могу да преузму бригу о пацијентима по отпуштању са лечења и предузме активности ради формирања служби за заштиту менталног здравља у заједници, Министарство здравља обавестило је Заштитника грађана да ће план и број потребних центара израдити комисија, а мишљење ће дати и Републичка стручна комисија за ментално здравље.

У одговорима о поступању по препорукама из контролне посете, Клиника за психијатрију УКЦ Крагујевац обавестила је НПМ да су унапређени материјални услови и извршене неопходне поправке санитарних уређаја, да су постављене даске на ВЦ шољама и замењена врата на туш кабинама и тоалетима за пацијенте, као и да је извршено кречење, а простор унутар клинике декорисан сликама.

НПМ је обавештен и да су пацијенти укључени у сачињавање индивидуалних планова лечења, као и да ће у наредном периоду Клуб лечених алкохоличара наставити са радом, те да ће пацијенти након отпуста са Одељења за болести зависности поред амбулантног третмана имати и психосоцијални третман, кроз рад са педагогом, психологом и социјалним радником. Клиника за психијатрију УКЦ Крагујевац прихватила је и друге препоруке НПМ-а и предузела активности ради њиховог спровођења и отклањања уочених недостатака.

На Светски дан менталног здравља НПМ је посетио новоотворени Центар за ментално здравље у Панчеву, огранак Специјалне болнице за психијатријске болести „Ковин“ који је формиран на препоруку НПМ-а. Уочено је да у Центру тим стручњака различитих професија пружа амбулантно-консултативне услуге и услуге психо-социјалне рехабилитације, обавља индивидуални и групни психотерапијски рад, психоедукацију, као и кућне посете преко мобилних тимова и рад са породицама корисника. Такође, констатовано је да је савремени концепт рада тог центра усмерен на превенцију, очување, постхоспитално лечење пацијената у заједници и унапређење психичког здравља ради достизања највишег стандарда менталног здравља што укључује, осим права на заштиту од фактора ризика и права на доступну, приступачну и квалитетну негу и право на слободу, независност и укључивање у заједницу.

НПМ сматра да је формирање и рад овог центра, као и посвећеност запослених у Центру пример добре праксе у поступању у складу са важећим стандардима бриге о менталном здрављу грађана у заједници, уз најмање могуће рестрикције и што ближе месту боравка, односно породици пацијента, као и пример успешне сарадње са локалном самоуправом која је за потребе његовог отварања уступила Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“ објекат у центру града.

НПМ изражава очекивање да ће Министарство здравља, у складу са својом законом прописаном надлежношћу, сачинити неопходан план и интензивирати активности на успостављању ефикасне међуресорне и међусекторске сарадње надлежних републичких и органа јединица локалне самоуправе ради оснивања центара за ментално здравље у заједници, те доприносити стварању услова за даљи развој система заштите менталног здравља у заједници и унапређење положаја особа са менталним сметњама.

Центар за ментално здравље у Панчеву

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство здравља треба да настави са активностима на унапређењу материјалних услова смештаја у психијатријским установама, ради њиховог потпуног усклађивања са важећим стандардима.

Министарство здравља треба да предузме мере из своје надлежности у циљу унапређења примене мере физичког спутавања пацијената у психијатријским болницама.

Министарство здравља ће интензивирати активности у циљу формирања центара за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, лечења и рехабилитације пацијената у заједници и унапређења менталног здравља.

4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима

У извештајном периоду НПМ је обавио две редовне посете Прихваталишту за странце у Димитровграду и Прихваталишту за странце у Падинској Скели, а обављена је и прва системска посета новоотвореном Прихваталишту за странце у Пландишту. Такође, обављене су и две контролне посете Аеродрому „Никола Тесла“ Београд и Аеродрому „Константин Велики“ у Нишу, док је посета Аеродрому „Морава“ у Краљеву била редовна посета.

Поступајући по препорукама НПМ-а, предузете су мере у циљу обезбеђивања услова за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил, а информације о пружаоцима правне помоћи су истакнуте на видним местима у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу.

Поступајући по препорукама НПМ-а из Извештаја о посети Прихваталишту за странце у Падинској Скели и Прихваталишту за странце у Пландишту, предузете су активности у циљу унапређења материјалних услова.

НПМ већ дуже време указује на недостатке у пружању здравствене заштите у прихваталиштима и сматра ово најважнијим проблемом у вези са условима боравка странаца у овим установама. С тим у вези, у извештајном периоду, МУП је предузео активности у циљу унапређења пружања здравствене заштите странцима и у том циљу одржао неколико састанака са представницима Министарства здравља, а поред наведеног, као начин за превазилажење тог проблема разматра се и расписивање јавне набавке за пружање медицинских услуга. Начин пружања здравствене заштите странцима биће предмет даљег праћења од стране НПМ.

НПМ је такође обавештен да и даље нису попуњена систематизована радна места полицијских службеника, те да се то очекује у наредном периоду. У погледу препоручених обука, НПМ је обавештен само о обукама које су већ предвиђене Програмом стручног усавршавања полицијских службеника граничне полиције, као што су „Рад са маргинализованим мањинским и социјално рањивим групама“ и „Појам, препознавање и деловање полиције на појавне облике дискриминације“.

МУП је у одговору указао да се и даље ради и планира унапређење квалитета боравка и спортско-рекреативне активности странаца у прихваталишту.

Прихваталиште за странце Пландиште

НПМ констатује позитиван помак у вези са обезбеђивањем приступа правној помоћи странцима којима је одређен боравак у прихватилишту. Адвокатска комора Србије је поступајући по препоруци коју је НПМ упутио у обављању надзора над принудним удаљењем странаца формирала листе заинтересованих адвоката за пружање правне помоћи странцима смештеним у прихватилиштима за странце, према редоследу пријављивања, седишту адвокатске канцеларије и адвокатске коморе. Ове листе, са контакт подацима, су достављене прихватилиштима и приликом посета НПМ је уочио да је листа видно истакнута у просторијама за дневни боравак и доступна странцима који бораве у прихватилиштима.

Иако се не ради о бесплатној правној помоћи, која би обезбедила делотворан и једнак приступ правди, листа адвоката који су заинтересовани да пружају правну помоћ у овој области може допринети томе да претрага и избор адвоката не буду у потпуности препуштени странцима, који често не знају језик и имају ограничене могућности и недовољно информација за то.

У мишљењу о тексту Нацрта закона о изменама и допунама закона о странцима НПМ је предложио да се изменама и допунама отклоне недостаци у приступу странаца који су у поступку принудног удаљења правној помоћи, будући да, супротно међународним стандардима, ова категорија лица нису потенцијални корисници бесплатне правне помоћи, тако што ће уредити право на бесплатну правну помоћ за све или поједине категорије странаца у поступку принудног удаљења и услове под којима је могу остварити. Наведено није прихваћено у усвојеном закону.

Током посета прихватилиштима за странце, НПМ је уочио да је у појединим случајевима странцима ускраћен боравак на територији земље због тога што је утврђено да њихов боравак представља неприхватљив безбедносни ризик, што је поткрепљено одговарајућим извештајима надлежних служби. Међутим, како безбедносни ризик не може бити основ за одређивање боравка у Прихватилишту, свима је одређен боравак због тога што постоји ризик да неће бити доступни надлежном органу ради спровођења принудног удаљења. НПМ је скренуо пажњу и на то да боравак у прихватилишту могу да одреде само организационе јединице Министарства унутрашњих послова које су одређене законом,¹⁷ док правосудни органи имају на располагању друге мере за обезбеђење присуства окривљеног или другог учесника у поступку и несметано вођење кривичног или другог судског поступка. С тим у вези, НПМ је, у извештајима из посета, између осталог, указао на то да је сврха боравка у прихватилишту припрема враћања или извршење принудног удаљења, да би боравак странаца у прихватилишту требало да траје што је краће могуће и да током боравка мора бити довољно изгледа да се странац може принудно удаљити, те да је потребно преиспитати разлоге због којих странци бораве у Прихватилишту и утврдити да ли постоји довољно изгледа да ће они бити принудно удаљени из земље, те у супротном отпустити их из Прихватилишта, јер не постоји основ за њихов даљи боравак.

НПМ је обавештен о томе да је поступљено по наведеној препоруци, на начин да су странци у највећем броју отпуштени из прихватилишта због чињенице да не постоји довољно изгледа да се могу принудно удаљити из земље и упућивани у центре у надлежности Комесаријата за избеглице и миграције.

¹⁷ У складу са Законом о странцима (чл. 87. ст. 1. у вези чл. 3. т. 2. и 3.); организациона јединица ван седишта која обавља послове у вези са кретањем и боравком странаца и организациона јединица у седишту која обавља послове граничне контроле и послове у вези са кретањем и боравком странаца; у складу са Законом о азилу и привременој заштити (чл. 78. ст. 1. т. 3. у вези чл. 77. ст. 1.); Канцеларија за азил.

Поступајући по препорукама НПМ-а аеродром „Морава“ у Краљеву је у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу истакао информације о пружаоцима правне помоћи и успоставио је дневник у који ће се уписивати сви подаци релевантни за боравак странаца у тим просторијама, као што су период боравка, подаци о обедовању, о пруженој здравственој заштити и други. Такође, МУП је обавестио НПМ да је у вези са препоруком да предузме потребне мере како би у Станици граничне полиције Краљево могла да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил у Републици Србији, у току поступак набавке опреме за регистрацију.

Током извештајног периода НПМ је у поступку припреме Нацрта закона о изменама и допунама Закона о странцима упутио Мишљење о тексту нацрта закона о изменама и допунама закона о странцима. У свом мишљењу, НПМ је имао бројне предлоге за унапређење текста Нацрта, између осталог и то да се из Нацрта закона избаци одредба о обавезном поступку непосредног одлучивања када је у питању поступак враћања и принудног удаљења, као и да се изменама и допунама Закона поступак уреди поступак враћања на начин који ће омогућити странцу да укаже да му у одређеној земљи прети прогон, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом; да се као разлог за одлагање принудног удаљења пропише и околност да би принудно удаљење странца представљало неоправдано мешање у породични живот; да се прецизније уреди задржавање странца због утврђивања идентитета или законитости боравка на територији Републике Србије, односно због обезбеђења принудног удаљења и друго. Међутим, наведени предлози НПМ нису прихваћени, односно имплементирани у текст усвојеног закона.

Просторије за смештај странаца Аеродром у Београду и Аеродром у Краљеву

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би боравак у прихватилиштима за странце био одређиван само странцима за које постоји довољно изгледа да могу бити принудно удаљени из земље.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити адекватну здравствену заштиту у прихватиљштима за странце.

Министарство унутрашњих послова ће странцима који бораве у прихватиљштима за странце омогућити учешће у спортско-рекреативним, друштвеним, културним и другим организованим активностима, у складу са дужином боравка у прихватиљшту.

Министарство унутрашњих послова ће ангажовати довољно полицијских службеника за непосредан рад са странцима у прихватиљштима за странце и организовати и спровести одговарајуће обуке.

ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти

I-1 – Препоруке упућене министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама

Полицијска управа у Београду

ПС Раковица и ПС Вождовац ће за писмено обавештавање о правима задржаног лица користити јединствени образац, у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

У ПС Раковица ће се задржаним лицима уручивати обавештења о правима на језику који разумеју, а уколико страни држављанин разуме српски језик, то ће бити писмено констатовано.

ПС Звездара ће задржаним лицима омогућити да документацију у вези са задржавањем држе код себе током трајања задржавања, уколико то желе.

ПС Вождовац ће примерак записника о задржавању лица уручивати задржаним лицима по истеку задржавања.

У ПС Врачар, ПС Палилула и ПС Раковица у све записнике о задржавању лица уносиће се подаци о повременим обиласцима и разговорима са задржаним лицима, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

У ПС Врачар, ПС Палилула и ПС Звездара, сви записници о задржавању лица до 24, односно 48 часова садржаће податак о томе да ли је лицу понуђен оброк и евентуалном одбијању лица да обедује.

ПС Раковица ће у све записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПС Врачар и ПС Раковица ће обезбедити комплетну постељину за лежаче у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и одржавање је чистом.

ПС Врачар и ПС Раковица ће обавештења о видео надзору истаћи на видна места унутар просторија за задржавање.

ПС Младеновац ће лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

У полицијским станицама Младеновац, Сопот и Барајево полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

Полицијске станице Младеновац и Лазаревац ће обезбедити адекватно осветљење у просторијама за задржавање у којима је оно недовољно.

ПС Сопот ће у записнике о задржавању увек уносити и податке када је задржаном лицу понуђен оброк, који је лице одбило.

ПС Младеновац ће обезбедити душек за лежаче у просторијама за задржавање.

ПС Сопот ће за лежај у просторији за задржавање обезбедити душек и организовати редовну замену и прање постељине, тако да свако задржано лице добије на коришћење чисту постељину.

Полицијска управа у Ваљевоу

ПУ Ваљево-седиште и ПС Мионица ће свим лицима уручивати писана обавештења о правима доведених и задржаних лица.

ПС Мионица ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писана обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

ПУ Ваљево ће за свако задржано лице сачињавати записник о задржавању који ће садржати све потребне податке, по завршетку задржавања примерак ће уручивати лицу које је било задржано, а уколико лице одбије да га потпише о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

У ПС Мионица, у записнике о задржавању уносиће се подаци о лекарском прегледу који је обављен пре отпочињања задржавања.

Адвокатска комора Шапца ће указати својим члановима на значај који имају у заштити од злостављања и подсетити их на обавезу да свим одбранама лица лишених слободе приступају у складу са прописима и кодексом.

ПС Љиг ће у просторији за задржавање обезбедити вештачко осветљење довољне јачине.

ПС Љиг ће обавештење о видео надзору у просторији за задржавање истаћи на видно место унутар просторије.

ПС Лајковац ће за лежај у просторији за задржавање обезбедити чист душек и организовати редовну замену и прање постељине, тако да свако задржано лице добије на коришћење чисту постељину.

ПС Лајковац ће обавештење о видео надзору у просторији за задржавање истаћи на видно место унутар просторије.

ПУ Ваљево ће свим задржаним лицима која су задржана у просторијама полицијских станица у саставу ове полицијске управе обезбедити један оброк у року од шест сати од момента задржавања.

У случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три obroка, о чега барем један комплетан оброк.

Подаци о обедовању, укључујући и информацију да су задржана лица одбила понуђени оброк, ће се уписивати у записнике о задржавању.

Полицијска управа у Шапцу

ПС Лозница, ПС Коцељева, ПУ Шабац-седиште и ПС Љубовија ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писана обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

ПС Лозница, ПУ Шабац-седиште и ПС Крупањ ће по истеку задржавања, по свим законским основима, задржаном лицу понудити да потпише записник. Уколико лице то одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

У ПС Мали Зворник и ПС Лозница, у записнике о задржавању уносиће се подаци о лекарском прегледу који је обављен пре отпочињања задржавања.

У ПС Коцељева снимци видео надзора над просторијом за задржавање ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ПС Крупањ, ПС Коцељева, ПС Љубовија ће обавештење о видео надзору у просторији за задржавање истаћи на видно место унутар просторије.

ПС Крупањ и ПС Коцељева ће обезбедити све делове постељине за лежаче у просторијама за задржавање и исте ће редовно одржавати чистим.

ПУ Шабац ће свим задржаним лицима која су задржана у просторијама полицијских станица у саставу ове полицијске управе обезбедити један оброк у року од шест сати од момента задржавања.

У случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три obroka, о чега барем један комплетан оброк.

Подаци о обедувању, укључујући и информацију да су задржана лица одбила понуђени оброк, ће се уписивати у записнике о задржавању.

Полицијска управа у Новом Саду

ПС Србобран ће уколико задржано лице, по истеку задржавања, одбије да потпише записник о задржавању, упитати то лице за разлог одбијања, а о томе ће се сачинити забелешка на записнику у којој ће навести разлог које је лице за то дало.

У ПУ Нови Сад полицијски службеници ће, у записнике о задржавању уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

У ПС Темерин, у записнике о задржавању уносиће се подаци о лекарском прегледу који је обављен пре отпочињања задржавања.

ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ће санирати оштећене делове зидова и окречити просторију за задржавање.

ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ће обезбедити доток свежег ваздуха у просторијама за задржавање.

ПС Бачка Паланка ће обезбедити доток свежег ваздуха и природног светла у просторијама за задржавање.

ПС Бачка Паланка ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад за позивање дежурног полицијског службеника.

У ПС Тител се неће спроводити задржавање лица дуже од 24 часа.

У просторијама за задржавање у ПС Тител ће се поставити видео надзор и систем за комуникацију задржаних лица са полицијским службеницима.

ПС Србобран ће обавештења о аудио-видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

У ПС Србобран снимци видео надзора над просторијама за задржавање ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ПС Бечеј ће у просторијама за задржавање обезбедити вештачко осветљење.

ПС Бечеј ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

ПУ Нови Сад ће обезбедити све делове постељине за лежаче у просторијама за задржавање у свим полицијским станицама у њеном саставу и исте ће редовно одржавати чистим.

Полицијска управа у Крагујевцу

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

У ПУ Крагујевац и полицијским станицама у њеном саставу, ако задржано лице одбије да прими писмено обавештење о правима или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеници ће наведено констатовати на обавештењу.

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу ће записнике о задржавању лица уручивати задржаним лицима по истеку задржавања.

Задржаном лицу ће се понудити да потпише записник. Уколико лице то одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

У ПУ Крагујевац и полицијским станицама у њеном саставу полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити и повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу ће уредно евидентирати остваривање права задржаних лица да се о времену и месту задржавања обавести лице по избору, уношењем потребних података у записнике о задржавању, укључујући и податак да лице није желело да оствари ово право.

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу ће уредно евидентирати здравствено стање задржаних лица на почетку задржавања, тако што ће у записнике о задржавању уносити све предвиђене податке (уочене повреде приликом пријема, пружена лекарска помоћ, терапија и др.).

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу ће у записнике о задржавању лица уносити све податке од значаја за остваривање права задржаних лица на приступ браниоцу.

Министарство унутрашњих послова ће у ПУ Крагујевац и полицијским станицама у њеном саставу обезбедити довољно просторија за задржавање, у складу са уобичајеним бројем задржаних лица и потребом да ове просторије буду доступне свим организационим јединицама ПУ.

ПС Аранђеловац ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

ПУ Крагујевац и полицијске станице у њеном саставу ће у записницима о задржавању евидентирати податке о обедовању задржаних лица, укључујући и податак да је задржаном лицу понуђен оброк који је лице одбило.

Полицијски службеници ПУ Крагујевац и полицијских станица у њеном саставу ће средства за везивање употребљавати без навођења непотребног бола прекомерним стежањем службених лисица или других средстава за везивање.

Полицијска управа у Чачку

ПУ Чачак и полицијске станице у њеном саставу ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

ПУ Чачак и полицијске станице у њеном саставу ће записнике о задржавању лица уручивати задржаним лицима по истеку задржавања.

Задржаном лицу ће се понудити да потпише записник. Уколико лице то одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

ПУ Чачак и полицијске станице у њеном саставу ће у записнике о задржавању уносити податке о здравственом стању и пруженој лекарској помоћи задржаним лицима пре смештаја у просторију за задржавање.

ПС Горњи Милановац ће на одговарајући начин организовати редовну замену и прање постељине за лежај у просторији за задржавање.

I-2 – Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција

Управа за извршење кривичних санкција

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сва лица лишена слободе према којима се примењује мера принуде издвајање имају могућност:

- боравака на свежем ваздуху најмање 1 сат;
- остваривања права на телефонски разговор, у складу са кућним редом.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сви заводи евидентирају све значајне информације о току примене мере принуде издвајање: почетак и крај издвајања, обиласке лица, обедовање, боравак на свежем ваздуху, телефонски разговор и др.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сви заводи предузимају активности како би се ублажиле негативне последице усамљења и да у том циљу настоје да трајање примене посебне мере усамљење буде што је могуће краће, као и да се лица лишена слободе у усамљењу постепено укључују у заједничке активности.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сва лица лишена слободе према којима се примењује посебна мера усамљење имају могућност, у складу са кућним редом:

- остваривања права на телефонски разговор;
- остваривања права на посете, укључујући и посете у посебној просторији.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да у свим заводима лица лишена слободе према којима се примењује посебна мера усамљење буду посећивана најмање у складу са прописаном учесталости (лекар једном дневно, службеник третмана два пута недељно, управник завода или лице које га замењује једанпут у 15 дана), као и да се о овим посетама води уредна евиденција.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да се у свим заводима поштује правило заједничког издржавања казне, тако што ће свим осуђеним лицима бити омогућен свакодневни значајнији контакт са другим лицима, а искључивање осуђеника из редовног режима издржавања казне ће се обављати на основу одговарајуће одлуке донете у законом предвиђеној процедури.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сви заводи предузимају активности како би се ублажиле негативне последице по притворенице које бораве саме у спаваоници, тако што ће им бити омогућени чешћи контакт и већа подршка службеника, као и учешће у ван ћелијским активностима, у складу са могућностима.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сва осуђена лица издвојена у дисциплинском поступку имају могућност:

- боравка на свежем ваздуху најмање 1 сат дневно;
- остваривања права на телефонски разговор, у складу са кућним редом;
- набавке ствари за личну употребу из продавнице – кантине завода, у складу са кућним редом.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да у свим заводима управник или лице које он овласти доноси писмену образложену одлуку о издвајању осуђеног у дисциплинском поступку, са поуком о праву на жалбу.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сви заводи евидентирају све значајне информације о току издвајања осуђених у дисциплинском поступку: почетак и крај издвајања, обиласке лица, обедовање, боравак на свежем ваздуху, телефонски разговор и др.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да се у свим заводима дисциплинска мера упућивање у самицу током целог дана и ноћи изриче само изузетно.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да у свим заводима извештаји надлежних заводских служби које прибавља орган дисциплинског поступка ни на који начин не прејудуцирају постојање дисциплинског престапа и одговорности осуђеног, већ да садрже само чињенице на основу којих орган поступка може донети одлуку о врсти и висини евентуалне дисциплинске мере: понашање осуђеног током извршења казне затвора, његов однос према раду и радним обавезама и сл.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сва осуђена лица на извршењу дисциплинске мере упућивање у самицу имају могућност, у складу са кућним редом:

- остваривања права на телефонски разговор;
- остваривања права на посете.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да се осуђеним лицима на извршењу дисциплинске мере упућивање у самицу не ускраћује могућност коришћења кревета.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да сви заводи евидентирају све значајне информације о току извршења дисциплинске мере упућивања у самицу током целог дана и ноћи: почетак и крај мере, обиласке лица, обедовање, боравак на свежем ваздуху, телефонски разговор, посете и др.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да у свим заводима осуђена лица на извршењу дисциплинске мере упућивање у самицу буду посеђивана најмање у складу са прописаном учесталости (лекарска контрола једном дневно, управник и васпитач једном у 7 дана), као и да се о овим посетама води уредна евиденција.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити да у свим заводима за извршење кривичних санкција материјални услови у просторијама намењеним за извршење мера самице одговарају условима у спаваоницама које се користе у редовном смештају, а нарочито да:

- све просторије буду опремљене орманима за одлагање личних ствари;
- сви делови намештаја и санитарни уређаји буду у исправном стању;
- просторије буду окречене;
- просторије буду довољно осветљене;
- просторије буду проветрене;

- лежајевима буду опремљени чистим и исправним душецима;
- у просторијама које су под видео надзором буду истакнута обавештења о томе, на видна места унутар просторија;
- просторије буду опремљене уређајима за позив и комуникацију са службеницима.

Окружни затвор у Смедереву

У ОЗ Смедерево искључивање осуђеника из редовног режима издржавања казне ће се обављати на основу одговарајуће одлуке донете у предвиђеној законској процедури.

ОЗ Смедерево ће обезбедити услове за радно ангажовање осуђених лица разврстаних у затворено одељење и притворених лица.

ОЗ Смедерево ће осуђеним лицима разврстаним у затворено одељење и притвореним лицима омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

ОЗ Смедерево наставиће са унапређењем индивидуалног третманског рада тако што ће васпитни радници бити чешће непосредно присутни, посебно у затвореном одељењу Завода, ради обављања планских активности и тематских разговора са осуђенима у вези са постављеним индивидуалним циљевима, без обзира на то да ли је осуђени поднео молбу за разговор или не, а у извештају о остваривању програма поступања детаљно ће уписивати уочене промене у понашању.

ОЗ Смедерево организоваће и спроводити специјализован програм за групни рад са зависницима од психоактивних супстанци.

ОЗ Смедерево пружаће помоћ и подршку службе за третман, у складу са законом, притвореницима који показују знаке аутодеструктивног понашања.

У ОЗ Смедерево, лекар ће у случајевима када утврди да лице лишено слободе има повреде, у извештајима о обављеним прегледима дати своје мишљење о повезаности изнетих навода лица о начину настанка повреда и насталих повреда.

У ОЗ Смедерево, лекар ће повреде увек фотографисати и уцртавати у шему тела.

Казнено-поправни завод за малолетнике у Ваљевоу

У КПЗ за малолетнике Ваљево, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће се обављати најкасније у року од 24 часа од пријема и увек ће обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

Лекарски прегледи лица лишених слободе ће се обављати без присуства немедицинског особља. Уколико лекар из разлога безбедности затражи присуство припадника Службе за обезбеђење лекарском прегледу, прегледу ће присуствовати службеник обезбеђења који је истог пола као и прегледано лице и то тако да не може да чује разговор између лица и лекара. Присуство и разлог за присуство немедицинског особља ће се евидентирати у лекарском извештају.

Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Лекар ће успоставити и водити евиденцију о повредама лица лишених слободе, која ће обухватити и повреде уочене на пријему.

Казнено-поправни завод у Шапцу

У КПЗ Шабац, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће се обављати најкасније у року од 24 часа од пријема и увек ће обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

Лекарски прегледи лица лишених слободе ће се обављати без присуства немедицинског особља. Уколико лекар из разлога безбедности затражи присуство припадника Службе за обезбеђење лекарском прегледу, прегледу ће присуствовати службеник обезбеђења који је истог пола као и прегледано лице и то тако да не може да чује разговор између лица и лекара. Присуство и разлог за присуство немедицинског особља ће се евидентирати у лекарском извештају.

Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекар ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Лекар ће успоставити и водити евиденцију о повредама лица лишених слободе приликом пријема.

Казнено-поправни завод у Сремској Митровици

КПЗ Сремска Митровица ће у оквиру објекта у коме се извршава смештај под појачан надзор организовати програм сврсисходних активности и осуђена лица према којима се примењује та посебна мера укључити у активности предвиђене програмом поступања.

У КПЗ Сремска Митровица један примерак лекарског извештаја о обављеним прегледима након примене мера принуде (као и свих других лекарских извештаја који се односе на то лице) одлагаће се у здравствени картон лица над којим је примењена мера принуде.

У КПЗ Сремска Митровица фотографије констатованих повреда лица лишеног слободе одлагаће се у здравствени картон тог лица, уз лекарски извештај у којем су те повреде констатоване.

У КПЗ Сремска Митровица уредно ће се водити електронска евиденција, тако да се фотографије повреда у САП-а програм уносе за оно лице којем су те повреде констатоване.

Казнено-поправни завод у Сремској Митровици организоваће и спровести интерну стручну обуку свих здравствених радника у вези са њиховим посебним задацима у погледу документовања повреда лица лишених слободе, извештавања о томе и уредног вођења и чувања документације, у складу са важећим прописима и стандардима.

Казнено-поправни завод у Крагујевцу

У КПЗ Крагујевац, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће се обављати најкасније у року од 24 часа од пријема и увек ће обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

Лекарски прегледи лица лишених слободе ће се обављати без присуства немедицинског особља. Уколико лекар из разлога безбедности затражи присуство припадника Службе за обезбеђење лекарском прегледу, прегледу ће присуствовати службеник обезбеђења који је истог пола као и прегледано лице и то тако да не може да чује разговор између лица и лекара. Присуство и разлог за присуство немедицинског особља ће се евидентирати у лекарском извештају.

Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Уколико на првом лекарском прегледу лица лишеног слободе по пријему у Завод лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, КПЗ Крагујевац ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

Специјална затворска болница у Београду

Управа за извршење кривичних санкција обавестиће надлежне судове о пренасељености СЗБ, како би судови приликом упућивања лица на извршење мера безбедности медицинског карактера имали у виду да су наступиле изузетне околности које оправдавају упућивање у другу здравствену установу, односно одговарајућу здравствену или другу специјализовану установу, у смислу одредаба члана 195. став 2. Закона о извршењу кривичних санкција и чланова 83. став 2. и чл. 84. ст. 2. Кривичног законика.

Министарство правде - Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и активности из своје надлежности ради предлагања и измена важећих подзаконских прописа и општих аката како би се услови рада, укључујући компететивне зараде и друга примања из радног односа здравствених радника запослених у СЗБ, у том погледу изједначили са запосленима у здравственим установама секундарног и терцијарног нивоа здравствене заштите за рад исте врсте.

Министарство правде - Управа за извршење кривичних санкција предузеће без одлагања све активности из своје надлежности, укључујући попуњавање упражњених радних места преузимањем, радно ангажовање по уговорима о допунском раду и др., ради запошљавања недостајућег кадра у СЗБ.

СЗБ ће предузети мере за смањење пренасељености тако што ће за лица која се и даље налазе на извршењу мере обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, за која су престали здравствени разлози за лечење у здравственој установи затвореног типа а у њој се налазе због изостанка социјалног прихвата, подносити предлоге надлежним судовима за њихов премештај у другу здравствену установу, у смислу одредбе члана 195. став 4. Закона о извршењу кривичних санкција .

Казнено-поправни завод у Нишу

Просторије сутерена II Павиљона неће се користити за смештај лица лишених слободе у дужем трајању, а у међувремену ће се предузети активности како би услови живота у њима били у складу са важећим прописима и стандардима.

КПЗ Ниш ће у оквиру објекта у коме се извршава смештај под појачан надзор организовати програм третманских и сврсисходних активности и осуђена лица према којима се примењује та посебна мера укључити у активности предвиђене програмом поступања.

Управник КПЗ Ниш ће запосленима упутити јасну поруку да је мучење и друго сурово, нехумано или понижавајуће поступање или кажњавање апсолутно забрањено и јасан став да ће у односу на такве акте постојати нулта толеранција.

Управник КПЗ Ниш ће упутити јасну поруку запосленима да ниједно лице лишено слободе или запослени не смеју трпети било какве санкције или друге негативне последице због давања информација тиму НПМ, да овакво поступање неће бити толерисано и да ће бити предмет одговарајућих санкција.

КПЗ Ниш ће без одлагања предузети активности како би се у свим просторијама за задржавање обезбедио видео надзор као и његово функционисање.

Окружни затвор у Београду

У ОЗ Београд, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему ће увек обухватати визуелни преглед комплетног тела лица, односно преглед тела без одеће.

Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и учртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Лекарски прегледи лица лишених слободе ће се обављати без присуства немедицинског особља. Уколико лекар из разлога безбедности затражи присуство припадника Службе за обезбеђење лекарском прегледу, прегледу ће присуствовати службеник обезбеђења који је истог пола као и прегледано лице и то тако да не може да чује разговор између лица и лекара. Присуство и разлог за присуство немедицинског особља ће се евидентирати у лекарском извештају.

I-3 - Препоруке упућене Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће, у оквирима својих надлежности, предузети мере и активности за обезбеђивање адекватног социјалног прихвата лицима под непосредним старатељством центара за социјални рад, која се налазе на извршењу мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, а за која су престали медицински разлози за даље извршење те мере.

Дом за душевно оболела лица "1. октобар" Стари Лец

Дом ће доставити Министарству за бригу о породици и демографију податке о корисницима који немају потребна лична документа и са којима органи старатељства не остварују редован контакт, као и податке о надлежном органу старатељства.

Министарство за бригу о породици и демографију и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, у оквирима својих надлежности и у складу са својим овлашћењима, предузеће мере и активности ради унапређења поступања органа старатељства у погледу пружања одговарајуће старатељске заштите корисницима Дома у складу са законом.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће потребне мере како би се обезбедио потребан број стручних радника и стручних сарадника у складу са важећим прописима и стандардима.

Стручни тим Дома ће убудуће приликом поновног прегледа индивидуалних планова услуге корисника наводити да ли су постављени индивидуални циљеви испуњени и да

ли се постављају нови индивидуални циљеви, односно зашто нису постављени нови индивидуални циљеви, ако су претходни испуњени.

Дом ће на годишњем нивоу сачињавати и реализовати годишње Планове стручног усавршавања за запослене у Дому.

Дом ће предузети активности како би се свим корисницима смештеним у објектима „Каштел“, „Школа“ и „Амбуланта“ обезбедио боравак у собама које испуњавају стандарде у односу на прописан квадратни простор по кориснику.

Дом ће предузети активности како би се свим корисницима смештеним у објекту „Школа“ обезбедио боравак у собама које испуњавају стандарде у односу на опремљеност просторија одговарајућом опремом и намештајем у складу са стандардима.

Собе у којима бораве лежећи и слабо покретни корисници декорисаће се тако да стварају утисак хуманијег окружења и осликавају посебност лица која ту бораве.

Дом ће омогућити лежећим и слабо покретним корисницима праћење радио и ТВ програма.

Дом ће поставити обавештења о постојању видео надзора на видним местима.

Дом ће предузети мере како би сваком непокретном и слабо покретном кориснику чије здравствено стање то дозвољава било омогућено да редовно излази на свеж ваздух и у отворен простор, уз помоћ особља Дома.

Дом ће предузети мере како би сваком непокретном и слабо покретном кориснику чије здравствено стање то дозвољава било омогућено да редовно излази на свеж ваздух и у отворен простор, уз помоћ особља Дома.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са Министарством за бригу о породици и демографију, ће центрима за социјални рад, односно лиценцираним пружаоцима услуге, издати упутство о начину извршења одредаба Закона о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити које се односе на информисани пристанак корисника на смештај у установу социјалне заштите домског типа и праву на повлачење пристанка на смештај у сваком тренутку.

Дом ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације здравствених радника преко утврђења потреба, плана сарадње са Здравственим саветом Србије и другим установама које се баве стручном едукацијом у овом домену.

Програм ће бити интегрисан у годишњи План стручног усавршавања и оспособљавања запослених Дома.

Дом ће у будућем раду уредно водити терапијске листе корисника, тако да исте садрже: прецизно навођење врсте терапије, датума и времена поделе терапије, алергија, хроничних обољења, посебног вида исхране, потребе за надзором и сл.

Дом треба да донесе Правилник о награђивању корисника и установи одговарајућу процедуру за доделу награда за радно ангажовање, при чему награде не морају бити изражене у новцу, већ принцип да се одређена врста рада награђује одређеном робом или другим бенефицијама.

Правила награђивања морају бити јасна свим корисницима.

Дом ће предузети мере како би се лежећим и слабо покретним корисницима I степена подршке садржајније организовало време на дневном нивоу и испунило сврсисходним

активностима у складу са индивидуалним планом услуга за сваког корисника појединачно.

Завод за васпитање омладине Ниш

ЗВО Ниш ће штићеницима омогућити да закључавају ормариће за личне ствари.

ЗВО Ниш ће заменити и поправити дотрајале и оштећене делове намештаја и постељине и у будућем раду ће обезбедити њихову редовну замену и поправку.

ЗВО Ниш ће приликом пријема штићеницима уручивати и омогућити да задрже код себе писмени информатор, састављен на језику и на начин који могу да разумеју, у којем ће бити наведене све битне информације о боравку у Заводу, рачунајући и њихова права и обавезе и начин на који могу заштити своја права и добити правну помоћ.

Овај информатор ће се, у складу са околностима, уручивати и законском заступнику, изабраној особи од поверења и члановима уже породице штићеника.

ЗВО Ниш ће Процедуру о поступању по притужбама корисника ускладити са притужбеним поступком предвиђеним Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, односно Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

ЗВО Ниш ће успоставити и водити евиденцију притужби и приговора.

ЗВО Ниш ће предузети активности у циљу информисања штићеника о праву на бесплатну правну помоћ прописану Законом о бесплатној правној помоћи, обезбедити обрасце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ и пружити подршку штићеницима којима је то потребно или желе да остваре ово право.

ЗВО Ниш ће на видна места истаћи обавештења о постојању видео надзора.

ЗВО Ниш ће обезбедити почетну специјализовану обуку стручних радника и сарадника.

ЗВО Ниш ће предузети потребне мере како би штићеници који испуњавају услове за то били радно ангажовани на плаћеним пословима.

ЗВО Ниш ће успоставити план спортских, културних и других активности штићеника ван школских обавеза, у циљу планског организовања њиховог слободног времена и обезбеђивања што потпунијег програма сврсисходних активности.

ЗВО Ниш ће предузети потребне мере како би обезбедио редовно присуство здравствених радника, који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих штићеника, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надзирати опште хигијенске услове.

ЗВО Ниш ће спроводити програме лечења од зависности и превенције злоупотребе психоактивних супстанци.

ЗВО Ниш ће спроводити програм превенције самоповређивања и самоубиства.

ЗВО Ниш ће обезбедити редовне систематске здравствене прегледе штићеника. Извештаји о психичком стању штићеника на издржавању васпитне мере ће се редовно достављати судији за малолетнике надлежног суда.

Дом за одрасла инвалидна лица Београд

Дом ће сачинити годишњи План стручног усавршавања за запослене стручне раднике, неговатељско и медицинско особље који ће обухватити и обуке у области људских

права и поступања у остваривању програма и услуга намењених особама са телесним инвалидитетом.

Дом ће предузети мере како би сваком непокретном/лежећем кориснику, чије здравствено стање то дозвољава, и уколико жели, било омогућено да редовно излази на свеж ваздух и у отворен простор, уз помоћ особља Дома.

Дом ће Процедуру о поступању по притужбама корисника ускладити са притужбеним поступком предвиђеним Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

Дом ће по писаним и усменим притужбама корисника поступати у складу са Процедуром о поступању по притужбама корисника.

Дом ће успоставити јединствену евиденцију притужби корисника.

Дом ће истаћи кутије за подношење притужби на видљиво место у ходнику и/или заједничким просторијама установе.

Правна служба Дома ће учинити доступним контакте служби правне помоћи при јединицама локалне самоуправе, контакте организација цивилног друштва које су регистровани пружаоци бесплатне правне помоћи и подршке и учинити доступним информације о независним телима за заштиту људских права.

Дом ће предузети активности како би се за здравствене раднике у Дому обезбедила континуирана специјалистичка едукација у области здравствене заштите и неге особа са телесним инвалидитетом.

Дом ће у постојећи Протокол повреда уносити детаљан опис повреда, као и закључак лекара о повезаности околности повређивања и установљених повреда.

Дом ће донети план поступања у односу на заштиту корисника у случају инцидентних догађаја.

Установа за одрасле и старије "Гвозден Јованчићевић" Велики Поповац

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће потребне мере како би се обезбедио потребан број запослених у непосредном раду са корисницима, у складу са важећим прописима и стандардима и проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Дом ће вишекреветне собе „Мушког павиљона“ опремити неопходним намештајем у складу са стандардима и дозволити корисницима да „оплемене“ свој простор личним предметима и украсним детаљима.

Дом ће за све кориснике обезбедити смештај у складу са стандардима.

Дом ће предузети потребне активности како би у већој мери омогућио корисницима остваривање права на приватност и приступачност просторија у Стационару.

Дом ће предузети мере и извршити набавку сигналних уређаја – СОС механизма за позивање особља.

Дом ће приликом реновирања „Женског павиљона“ водити рачуна да реновиране просторије овог павиљона буду у складу са прописима и стандардима у погледу величине просторија, броја корисника по соби, опремљености намештајем и хуманизације простора.

Установа ће у блоку поставити обавештење о постојању видео надзора на видном месту.

Дом ће обезбедити да корисници који немају свој мобилни телефон могу без ограничења, на захтев, да контактирају породицу и сроднике.

Дом ће уредити процедуру поступања по притужби и приговору, у складу са важећим прописима.

Дом ће континуирано и на пригодан начин информисати кориснике о правима која им припадају и начинима њиховог остваривања и заштите и информисати кориснике о начинима заштите својих права.

Стручни тим установе ће убудуће приликом поновног прегледа индивидуалних планова услуге корисника наводити да ли су постављени индивидуални циљеви испуњени и да ли се постављају нови индивидуални циљеви, односно зашто нису постављени нови индивидуални циљеви, ако су претходни испуњени.

Дом ће убудуће у предвиђеним роковима вршити поновне прегледе индивидуалних планова услуга корисника.

Дом ће сачинити анализу потребног броја и стручног профила запослених у здравственој служби подобног да се свим корисницима омогући пружање здравствене заштите у складу са важећим прописима и стандардима, и исту доставити Министарству здравља.

Министарство здравља предузеће мере ради ангажовања потребног броја и стручног профила запослених у здравственој служби Дома.

Дом ће предузети активности ради континуиране специјализоване едукације медицинског кадра, у вези са специфичностима популације којом се баве и њихових здравствених потреба, као и едукације за коришћење медицинских апарата које Дом поседује.

Дом ће обезбедити вођење здравствене документације и евиденција у складу са прописима из области здравства.

Дом ће у Књигу повреда укључити евиденцију свих повреда корисника и механизам настанка повреде.

Дом ће евиденцију умрлих корисника водити у обрасцу Протокола умрлих, односно водиће је на тај начин да се у евиденцији бележе најмање следећи подаци: редни број за текућу годину, име презиме и име родитеља умрлог, датум рођења умрлог, дан и час смрти, место смрти, узрок смрти на основу податка који је уписан у образац Потврда о смрти, податак о томе да ли је захтевано вршење обдукције, име и презиме лекара који је извршио преглед умрлог и издао потврду о смрти, податак о томе да ли је обдукција извршена, ако јесте у којој институцији, као и закључак о узроку смрти на основу обдукције и напомене, потпис и факсимил лекара који је констатовао смрт.

Дом ће и за кориснике који се налазе у Стационару организовати могућност учешћа у појединим сврсисходним активностима, у складу са индивидуалним потребама и могућностима сваког корисника, како би се садржајније организовало време на дневном нивоу.

Дом ће предузети мере и активности ради реновирања физкултурне сале у складу са потребама особа са инвалидитетом и обезбеђивања справа и друге одговарајуће спортске опреме (лопти, струњачи и др.).

Домско одељење за одрасле и старије "Нови Пазар" при Центру за социјални рад Нови Пазар

Дом ће користити покретне параване приликом промене пелена, пресвлачења и одржавања хигијене корисника у собама, ради заштите њихове приватности.

Центар за социјални рад Нови Пазар ће у Дому предузети активности ради поправке неисправних инсталација, санирања влаге и општећења на зиду ходника и омогућавања коришћења мушког тоалета.

Дом ће обавештења о постојању видео надзора поставити на видљивим местима у свим просторима и просторијама које су под видео надзором.

Центар за социјални рад Нови Пазар ће у Дому уредити просторију за посете тако да пружи услове за пријатан боравак корисника и посетилаца у њој.

Центар за социјални рад Нови Пазар предузеће све потребне активности и радње, укључујући измену систематизације радних места и подношење одговарајућег захтева Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у циљу запошљавања одговарајућег броја и врсте здравствених радника у Дому, у складу са потребама корисника, а сходно важећим прописима и стандардима.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће активности из оквира своје надлежности у циљу запошљавања одговарајућег броја и врсте здравствених радника за потребе Домског одељења за одрасле и старије „Нови Пазар“ при Центру за социјални рад Нови Пазар.

Центар за социјални рад Нови Пазар ће сачинити анализу потребног броја запослених различитих профила у Домском одељењу за одрасле и старије „Нови Пазар“ како би се корисницима обезбедио адекватан третман у складу са важећим прописима и стандардима.

Сачињену анализу Центар за социјални рад Нови Пазар доставиће Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће потребне активности како би се обезбедио потребан број неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Дом ће започети уредно евидентирање свих повреда корисника и механизма њиховог настанка (задесно, самоповређивањем, нанете од стране других лица), а све предузете радње забележиће се у досије корисника.

Центар за социјални рад Нови Пазар регулисаће поступање по притужбама и приговорима у складу са Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

Дом за лица ометена у менталном развоју "Otthon" Стара Моравица

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће све расположиве мере и активности и остварити сарадњу са Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова да се реализује план трансформација Дома „Otthon“ или исти ревидира, тако да се обезбеди измештање корисника из Дома, имајући у виду да услед неодговарајуће локације Дома, корисницима није омогућено адекватно учешће у социјалној заједници нити контакт са спољашњом средином.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова предузеће потребне мере како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са процењеним потребама за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће у сарадњи са Министарством за бригу о породици и демографију, Заводом за социјалну заштиту и

Комором социјалне заштите предузети активности ради обуке запослених у центрима за социјални рад и установама социјалне заштите домског типа, односно лиценцираним пружаоцима услуге о начину примене одредаба Закона о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере како би се обезбедило да свим корисницима Дома, који остварују право на џепарац, исти буде признат и омогућен.

Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова извршиће надзор над радом надлежних центара за социјални рад који су пропустили да Дому доставе тражене информације о правном статусу и старатељима корисника. На основу утврђеног предузеће мере како би се доставиле све потребне информације и одговарајућа документација у погледу правног статуса и осталих битних чињеница за сваког корисника смештеног у Дому.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће у сарадњи са Домом предузети мере како би у свим собама Дома било смештено највише четири корисника и исте опремити намештајем сходно Правилнику о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите.

Дом неће смештати кориснике и кориснице заједно по собама, осим уколико су ванбрачни партнери или брачни супружници.

Дом ће предузети мере и активности да, у складу са важећим подзаконским актом, просторије за обављање личне хигијене буду одвојене за кориснике и кориснице.

Дом ће предузети мере како би се у просторима за туширање обезбедили услови за поштовање приватности корисника (постављањем преграда, паравана и сл.).

Особље Дома убудуће неће ангажовати кориснике у асистенцијама приликом обављања неговатељских послова у Дому.

Дом ће убудуће спроводити дисциплински поступак према запосленом који се не придржава одлуке директора Дома.

Министарство за рад и Министарство здравља у оквирима својих надлежности и у узајамној сарадњи и сарадњи са надлежним центрима за социјални рад и старатељима треба да предузму потребне мере и активности како би се корисницима Дома „Otthon“ који су опасни за себе или друге омогућио смештај, нега и третман који одговара њиховим потребама и могућностима, у складу са важећим прописима и стандардима.

Министарство здравља у сарадњи са Министарством за бригу о породици и демографију предузеће мере у сврху заштите лица са менталним и интелектуалним сметњама и ревидирати одредбе прописа које на општи начин уређују пристанак на медицинску меру. Сходно важећим прописима, уколико су та лица лишена пословне способности, пристанак на медицинску меру даје њихов старалац, који је ретко присутан у моменту када над њима исту треба применити. Такође, изузетно је важно прописати улогу лица са менталним и интелектуалним сметњама у доношењу одлуке о примени медицинске мере, односно у давању информисаног пристанка на исту. У истом смислу треба унапредити прописе тако да се обезбеди појачана заштита тих лица приликом примене медицинских или научних огледа.

Дом ће предузети мере и активности како би прибавио довољан број ортопедских помагала за непокретне и полупокретне кориснике (инвалидска колица, ходалице и

др.), ради омогућавања лакшег кретања корисника у оквиру Дома и ван њега, као и боцу са кисеоником.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова предузеће мере како би се у Дому „Otthon“ обезбедила адекватно опремљена просторија за физикалну терапију и ангажовао лекар специјалиста физијатрије и физиотерапеут.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће у сарадњи са релевантним органима власти, сачинити протокол о поступању у случајевима неочекиване (напрасне) смрти корисника у установама социјалне заштите домског типа.

Дом за смештај одраслих лица Кулина

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће сачинити Акциони план за спровођење Стратегије деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022-2026. године, и то, уколико је могуће, за период целог важења Стратегије, како би се операционализација и остваривање општег и посебних циљева предвиђених Стратегијом, у што већој мери реализовале у роковима предвиђеним Стратегијом.

Дом ће предузети активности да сви корисници имају неограничен приступ свежем ваздуху, у разумно пространом и заштићеном окружењу, које је опремљено средствима за одмор и заштитом од лошег времена.

Дом ће сачинити анализу потребног броја запослених за адекватан рад са корисницима и исту доставити надлежном министарству.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће без одлагања предузети потребне мере како би се попунила упражњена радна места, односно обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће донети подзаконски акт којим ће се уредити начин и ближи услови поступања установа, односно пружалаца услуга у инцидентним ситуацијама.

Министарство за бригу о породици и демографију ће у оквирима својих надлежности и у складу са својим овлашћењима, издати инструкцију центрима за социјални рад – органима старатељства да за своје штићенике иницирају поступке ревизије тј. преиспитивања лишења пословне способности, у складу са важећим прописима.

Дом ће доставити Министарству за бригу о породици и демографију податке о надлежним центрима за социјални рад- органима старатељства са којима не остварују редован контакт.

Министарство за бригу о породици и демографију ће у оквирима својих надлежности и у складу са својим овлашћењима, предузети мере и активности ради унапређења поступања органа старатељства у погледу пружања одговарајуће старатељске заштите корисницима Дома у складу са законом.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, ће у сарадњи са Министарством за бригу о породици и демографију, Заводом за социјалну заштиту и Комором социјалне заштите предузети активности ради обуке запослених у центрима за социјални рад и домовима социјалне заштите домског типа, односно лиценцираним

пружаоцима услуге о начину извршења одредаба Закона о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

I-4 – Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама

Клиника за психијатрију Универзитетског клиничког центра Крагујевац

Универзитетски клинички центар Крагујевац стараће се да се на Клиници за психијатрију унапреде материјални услови и изврше све неопходне поправке, а посебно замене панели и врата у купатилу на туш кабинама и тоалетима за пацијенте, поправе сви санитарни уређаји, а на ВЦ шоље поставе даске.

Клиника за психијатрију омогућиће пацијентима коришћење трпезарије и предузеће даље активности ради декорације зидова и простора у којима пацијенти бораве, у циљу одржавања и унапређивања позитивног терапијског окружења.

Када пацијент који је смештен на основу своје изјаве о пристанку на смештај, изражава вољу да дати пристанак опозове, Клиника пацијента неће задржавати на основу његовог писменог пристанка, већ ће, уколико су у међувремену наступили здравствени разлози за смештај тог пацијента без пристанка, покренути процедуру за задржавање пацијента без његовог пристанка, у складу са прописима који уређују задржавање и смештај особа са менталним сметњама без њиховог пристанка.

Клиника ће меру физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, вршити у потпуности у складу са прописима и установљеним стандардима поступања према особама са менталним сметњама, а нарочито:

1. мера механичког ограничења пацијента примениће се изузетно, када је то једино средство да се пацијент спречи да својим понашањем озбиљно угрози сопствени живот и безбедност или живот и безбедност других лица;
2. пре него што се примени мера механичког ограничења, размотриће се и покушати примена мање рестриктивних мера;
3. о примени мере механичког ограничења и дужини њеног трајања одлуку доноси психијатар, уз примену медицинских мера које ће омогућити да период примене мере буде што је могуће краћи, сходно важећим стандардима и правилима медицинске струке;
4. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења дужан је да без одлагања обавести директора Клинике или друго лице које је на то овластио директор, који о томе одмах обавештава законског заступника пацијента према коме је мера примењена, односно члана уже породице пацијента према коме је мера примењена;
5. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења, дужан је, док траје примена те мере, као и у примереном периоду након обуставе примене мере, да периодично обилази пацијента према коме је мера примењена и да са дужном пажњом прати његово здравствено стање;
6. када током трајања мере механичког ограничења психијатар утврди да пацијент према коме је мера примењена више не представља опасност по себе или друго лице, пацијент ће се без одлагања ослободити од примене мере;
7. током примене мере механичког ограничења медицинско особље ће пружити појачану пажњу и у што већој мери бити непосредно присутно уз пацијента који је механички ограничен, како та мера не би уједно представљала и његово осамљивање (изолацију);

8. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се на безбедном месту и наменским средствима подобним да се спутавање оствари на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље пацијента;
9. мера механичког ограничења неће се примењивати у просторији у којој су смештени пацијенти према којима није примењена мера механичког ограничења, нити ће другим пацијентима бити омогућен приступ тој просторији;
10. о примени мере механичког ограничења водиће се посебна књига, у коју ће се обавезно уносити сви битни подаци о примени мере, и то:
 - разлози за примену мере механичког ограничења;
 - опис мера примењених пре механичког ограничења;
 - врста средства коришћеног за механичко ограничење
 - податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
 - тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
 - име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
 - опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
 - опис свих евентуалних повреда пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других пацијената или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
 - подаци о периодичним обилазцима пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
 - податак о времену обавештења директора Клинике или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
 - наводи и коментари пацијента током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
 - тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Клиника ће обезбедити обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемираних пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања.

Клиника ће за сваког пацијента сачинити посебан план лечења, односно прецизирати активности током хоспиталног лечења, као и активности у оквиру плана подршке након отпуста, које ће се спроводити према одређеном пацијенту.

У сачињавање планова лечења, поред едукованих стручњака различитих профила, биће укључени и сами пацијенти.

Клиника ће обезбедити да пацијенти буду адекватно информисани о свим медицинским мерама којима су изложени и да се јасно разликује пристанак на смештај и болничко лечење од пристанка на предложену медицинску меру.

Информисана сагласност којом пацијент даје пристанак на предложену медицинску меру саставни је део медицинске документације и потребно је прилагати је у историју болести сваког пацијента.

Клиника ће обезбедити да се приликом накнадног увођења сваке нове медицинске мере, тражи писана сагласност претходно информисаног пацијента, односно његовог старатеља, за примену конкретне мере.

Медицинске мере примењиваће се само уз пристанак пацијента, сем у изузетним, законом прописаним ситуацијама у којима је дозвољено лечење лица са менталним сметњама и без њиховог пристанка.

Клиника ће у постојећим инфраструктурним условима:

- разрадити доступне и прилагођене рехабилитационе психо-социјалне активности за пацијенте и укључити све пацијенте у програме психо-социјалне рехабилитације у складу са њиховим потребама и прилагођено њиховим могућностима;
- организовати групну психотерапију са пацијентима из истих дијагностичких категорија.

Клиника ће обезбедити да информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите буду јасно видљиве и у одговарајућој форми приступачне свим пацијентима (плакати, брошуре и сл.).

У будућем раду Клиника ће пацијента који је по одлуци суда смештен без свог пристанка, отпустити пре истека времена смештаја одређеног решењем суда ако више не постоје разлози за његово задржавање без пристанка у психијатријској установи, тек након пријема одлуке суда о његовом отпусту, односно о престанку смештаја без пристанка.

Општа болница у Пожаревцу

Болница ће предузети активности ради неопходних поправки и одржавања Одељења психијатрије у задовољавајућем стању, у циљу побољшања материјалних услова смештаја пацијената.

Болница ће, декорацијом зидова и простора у којима бораве пацијенти (спаваонице, ходници, итд.), на Одељењу психијатрије обезбедити материјалне услове којима ће се омогућити позитивно терапијско окружење.

Болница ће предузети активности да се зидови у купатилу и тоалетима окрече и изврши санација влаге, као и да се поставе WC шоље, а санитарни уређаји који су дотрајали замене новим.

Болница ће уредити процедуру пријема и поступања према лицима са менталним сметњама на Одељењу психијатрије у свему у складу са Законом о заштити лица са менталним сметњама.

У Болници, на Одељењу психијатрије, психијатар ће у сваком конкретном случају утврђивати способност пацијента за доношење одлуке о престанку на смештај, а у обрасце изјава лица о престанку на смештај и болничко лечење и сагласности на медицинску меру уносиће датум и време њиховог давања.

Болница убудуће неће пацијенте задржавати и смештати на Одељење психијатрије без ваљаног правног основа, већ ће сходно законским прописима спроводити процедуре за пријем у психијатријску установу.

Медицинске мере примењиваће се само уз пристанак пацијента, сем у изузетним, законом прописаним ситуацијама у којима је дозвољено лечење ових лица и без њиховог пристанка.

У Болници ће се на Одељењу психијатрије за сваког хоспитализованог пацијента састављати индивидуални план лечења који ће садржати активности током хоспиталног лечења, податке о оствареном напретку, опсервацији и евалуацији спроведених интервенција, као и активности у оквиру плана подршке након отпуста, које ће се спроводити према одређеном пацијенту.

У сачињавање планова лечења биће укључени едуковани стручњаци различитих профила, као и сами пацијенти.

Индивидуални планови лечења ажурираће се једном недељно.

У Болници, на Одељењу психијатрије, историја болести водиће се уредно, тако да буде систематизована и детаљна. Историја болести мора садржати све дијагностичке информације, као и текућу евиденцију пацијентовог менталног и соматског стања, те његовог лечења.

Министарство здравља ће сачинити анализу постојећих потреба за одговарајућим службама за заштиту менталног здравља у заједници које могу да преузму бригу о пацијентима по отпуштању са лечења.

Министарство здравља ће предузети активности ради формирања служби за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, унапређења и постхоспиталног лечења пацијената у заједници.

Болница ће обавезно обављати обдукцију свих преминулих психијатријских пацијената – лица са менталним сметњама чија смрт наступи на Одељењу психијатрије или организационом делу Болнице у којем се обављају специјалистичко-консултативни прегледи и болничко лечење лица са менталним сметњама, ради утврђивања узрока и порекла смрти.

Болница ће на Одељењу психијатрије:

- организовати одговарајуће рехабилитационе психо-социјалне активности за пацијенте и укључити све пацијенте у програме психо-социјалне рехабилитације, у складу са њиховим потребама и прилагођено њиховим могућностима;
- предузети активности у циљу омогућавања окупационе - радне терапије свим пацијентима;
- организовати групну психотерапију са пацијентима из истих дијагностичких категорија;
- обезбедити да информације о дневном и/или недељном плану активности буду уочљиве и доступне пацијентима.

Болница ће предузети мере како би свим пацијентима са Одељења психијатрије, чије здравствено стање то дозвољава, било омогућено да свакодневно, уколико то желе, проводе одређени део времена на свежем ваздуху, у отвореном простору, без обзира на временске прилике.

Болница ће подстицати пацијенте да проводе време на свежем ваздуху.

Болница ће прибавити фиксаторе (са магнетним осигурачима или др.) за потребе Одељења психијатрије.

Болница ће обезбедити да се примена мере физичког спутавања лица са менталним сметњама потпуно и детаљно евидентира.

Болница ће евиденције о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама водити уредно и у њих уносити све битне податке о сваком случају физичког ограничавања слободе кретања пацијента коришћењем инструмената физичког спутавања, и то:

- разлоге за примену мере механичког ограничења;
- опис мера примењених пре механичког ограничења;
- врсту средства коришћеног за механичко ограничење;
- податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
- име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;

- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- опис свих евентуалних повреда пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других пацијената или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
- податке о периодичним обиласцима пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (тачно време и трајање обилазака, спроведене радње) и податке о обиласцима пацијента од стране медицинског особља (тачно време и трајање обиласка, затечено стање, спроведене радње);
- податак о времену обавештења директора Болнице или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
- наводи и коментари пацијента током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Болница ће меру физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, вршити у потпуности у складу са важећим прописима и стандардима поступања према особама са менталним сметњама, што подразумева ослобађање пацијента од средстава за спутавање одмах по престанку хитне ситуације, односно по отклањању опасности изазване поступцима лица са менталним сметњама.

Болница ће обезбедити обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемираних пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања.

У будућем раду у Болници ће меру физичког спутавања спроводити искључиво за то обучени здравствени радници, а у случајевима крајње нужде асистенцију им може пружити само за то посебно обучено немедицинско особље, а ни под којим условима други пацијенти.

Болница ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама преко утврђења потреба, евентуалног плана сарадње са различитим едукативним установама и организацијама и увођења процедура за надгледање организације тренинга и евалуацију постигнутих резултата и усвојених знања и вештина.

Болница ће обезбедити обуку средњег медицинског кадра у стицању знања и развоју вештина потребних за успешну психосоцијалну рехабилитацију пацијената.

Болница ће обезбедити да информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите буду јасно видљиве и у одговарајућој форми приступачне свим пацијентима на болничком лечењу (плакати на одељењима, брошуре и сл.).

Болница ће свим пацијентима који се налазе на болничком лечењу на Одељењу психијатрије, на видном месту учинити доступном Књигу жалби и/или утисака, и поставити сандуче за приговоре, примедбе и похвале, редовно проверавати и разматрати њихову садржину, ради благовременог предузимања мера корективног или превентивног карактера.

I-5 - Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицима / мигрантима

Прихватилиште за странце у Димитровграду

Министарство унутрашњих послова ће простор за боравак на отвореном у Прихватилишту за странце у Димитровграду опремити клупама, надстрешницом и другим одговарајућим садржајима.

Прихватилиште за странце у Димитровграду ће странце којима је одређен боравак у Прихватилишту писаним путем, на језику који разумеју или се оправдано претпоставља да га разумеју, обавештавати о разлозима за одређивање боравка у Прихватилишту и могућности оспоравања одлуке о томе.

Министарство унутрашњих послова ће преиспитати основ за боравак странаца у Прихватилишту за странце у Димитровграду и све странце за које више не постоје прописани услови и/или за које не постоји довољно изгледа да се могу принудно удаљити ће отпустити из Прихватилишта.

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере да се странцима за које не постоји довољно изгледа да се могу принудно удаљити не одређује боравак у прихватилиштима за странце.

Прихватилиште за странце у Димитровграду ће обезбедити да сви странци одмах по пријему у Прихватилиште имају могућност да о томе обавесте особу по избору.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у Прихватилишту за странце у Димитровграду буде присутан квалификовани здравствени радник, који има звање најмање медицинског техничара и који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих странаца, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надзирати опште хигијенске услове.

Прихватилиште за странце у Димитровграду ће уредити процедуру обавештавања дипломатско-конзуларног представништва земље чији је странац држављанин, односно земље која штити његове интересе, о његовом пријему у Прихватилиште.

Процедуром би требало да буде предвиђено:

- да се сви странци приликом пријема поучавају о праву да се о њиховом пријему у Прихватилиште обавести дипломатско-конзуларно представништво земље чији је држављанин, односно земље која штити његове интересе,
- да се дипломатско-конзуларно представништво обавештава само ако странац то жели,
- да се дипломатско-конзуларно представништво обавештава службеним путем,
- да се информације о обавештењу дипломатско-конзуларног представништва евидентирају.

Прихватилиште за странце у Димитровграду ће странцима омогућити учешће у спорско-рекреативним, друштвеним, културним и другим организованим активностима, у складу са дужином боравка у Прихватилишту.

Прихватилиште за странце у Димитровграду ће обезбедити одговарајућу просторију за обављање верских обреда.

Прихватилиште за странце у Димитровграду ће на видна места у свим просторијама које су под видео надзором истаћи обавештења о томе.

Министарство унутрашњих послова ће ангажовати довољно полицијских службеника за непосредан рад са странцима у Прихватилишту за странце у Димитровграду и организовати и спровести адекватне обуке.

Аеродром "Константин Велики" Ниш

Станица граничне полиције Ниш – Аеродром ће све странце који указују на страх од прогона или озбиљног кршења права у земљи у коју би требало да се врате након што им је одбијен улазак у Републику Србију поучити о могућности да затраже азил у Републици Србији и све странце који су изразили такву намеру ће регистровати и поучити о процедури која се на њих примењује и правима која имају.

Министарство унутрашњих послова ће у Станци граничне полиције Ниш – Аеродром обезбедити услове за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

Аеродром "Константин Велики" ће обезбедити да у свим просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу:

- буду постављени тастери за позивање службеника,
- буду истакнуте информације о пружаоцима правне помоћи,
- буде доступна топла вода, уколико просторија располаже са тоалетом,
- буде исправно вештачко осветљење.

Аеродром "Константин Велики" ће странцима који се налазе у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу дуже од 24 сата омогућити редован боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање 1 сат дневно.

Прихватилиште за странце у Падинској Скели

Прихватилиште за странце ће побољшати хигијену мокрих чворова у спаваоницама и заједничким тоалетима/купатилима и замениће дотрајале санитарне уређаје.

Прихватилиште за странце ће заменити дотрајале и истрошене столице у дневном боравку.

Министарство унутрашњих послова ће преиспитати основ за боравак странаца у Прихватилишту за странце у Падинској Скели и све странце за које више не постоје прописани услови и/или за које не постоји довољно изгледа да се могу принудно удаљити ће отпустити из Прихватилишта.

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере да се странцима за које не постоји довољно изгледа да се могу принудно удаљити не одређује боравак у прихватилиштима за странце.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да се странцима са тежим менталним сметњама не одређује боравак у прихватилиштима за странце.

Прихватилиште за странце у Падинској Скели ће странцима омогућити учешће у спорско-рекреативним, друштвеним, културним и другим организованим активностима, у складу са дужином боравка у Прихватилишту.

Министарство унутрашњих послова ће ангажовати довољно полицијских службеника за непосредан рад са странцима у Прихватилишту за странце у Падинској Скели и организовати и спровести одговарајуће обуке.

Аеродром "Морава" Краљево

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би у СГП Краљево могла да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

Аеродром "Морава" ће на видна места у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу истаћи информације о пружаоцима правне помоћи.

Аеродром "Морава" ће уписивати податке релевантне за боравак странаца у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. Као минимум, уписиваће се подаци о времену почетка боравка странца у овим просторијама, о оброцима/исхрани, о пруженој здравственој заштити, о времену извођења из просторије и о времену коначног напуштања просторија.

ДОДАТАК II Одлука о накнадама за учешће у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре

Пречишћен текст у примени од 6. 11. 2018. г.

Члан 1.

Овом одлуком утврђује се висина накнаде за рад представника удружења - стручњака у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), као и за сарадњу са академском заједницом и истраживачким институцијама.

Члан 2.

По основу ангажовања представника удружења у активностима НПМ, удружењима припада накнада за сачињавање извештаја из посета и других писаних аката.

Члан 3.

Удружењу се исплаћује накнада ангажованог стручњака за потребе НПМ:

1. анализа, систематизација и структурирање материјала за припрему посете или других активности;
2. структурирање и сачињавање упитника и других помоћних материјала;
3. израда извештаја о обављеним посетама и препорука за унапређење поступања;
4. израда стручних налаза и мишљења о поступању према лицима лишеним слободе;
5. израда анализа и мишљења о прописима и стандардима, као и њиховом спровођењу;
6. израда осталих писаних аката;
7. посете местима у којима се налазе лица лишена слободе.

Члан 4.

Удружењу се исплаћује накнада за рад ангажованог стручњака, обрачуната по броју започетих сати које је ангажовани стручњак провео у посети местима у којима се налазе лица лишена слободе, односно по броју сачињених страна текста у формату А4. Основица за обрачун накнаде јесте двоструки износ просечне месечне зараде по запосленом у Републици Србији, без пореза и доприноса, исплаћене за месец који је претходио предузетим активностима ангажованог стручњака, према подацима органа надлежног за послове статистике.

Обрачуната накнада за рад је нето износ који припада ангажованом стручњаку, која се Удружењу исплаћује увећана за износ пореза и доприноса.

Члан 5.

Висина средстава за накнаду за рад стручњака који су ангажовани преко удружења утврђује се и преноси удружењу на основу фактуре Удружења, уз коју је приложен обрачун и спецификација накнаде за обављене послове.

Обим обављених послова потврђује овлашћено лице НПМ, ваљаност обрачуна накнаде за обављене послове потврђује овлашћено лице Одсека за материјално финансијске послове, а исплату одобрава овлашћено лице Заштитника грађана.

Пренос утврђене накнаде врши Одсек за материјално финансијске послове у складу са правилима функционисања плаћања у систему Трезора.

Уколико је уговорено вишемесечно извршавање послова са накнадом која се исплаћује периодично за сваки месец, сачињава се Обрачун за сваки период за који се врши исплата.

Члан 6.

Уколико се активности НПМ за које је ангажовани стручњак морају обавити ван места пребивалишта или боравишта стручњака, у трајању више од осам часова, рачунајући и време потребно за долазак у место извршења активности и време потребно за повратак, организацију и плаћање превоза и смештаја стручњака на службеном путовању врши Заштитник грађана, сходно Уредби о накнади трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника ("Сл. гласник РС", бр. 98/2007 - пречишћен текст, 84/2014 и 84/2015).

Члан 7.

Средства за плаћање трошкова превоза и смештаја ван места пребивалишта, односно боравишта и средства за накнаду за рад стручњака који су ангажовани преко удружења планирају се и обезбеђују у финансијском плану Заштитника грађана за сваку буџетску годину.

Члан 8.

Ова одлука ступа на снагу даном објављивања на огласној табли Стручне службе Заштитника грађана.

ГЕНЕРАЛНА СЕКРЕТАРКА

ДОДАТАК III Споразум о сарадњи

Закључен између:

Република Србија Заштитник грађана

и

Удружења

Овим Споразумом уређује се сарадња коју ће Заштитник грађана остваривати са Удружењем у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), а на основу Одлуке Заштитника грађана број 419-41/2022, дел. бр. 23148 од 8. септембра 2022. године о избору удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова НПМ и у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ- Међународни уговори“, бр. 16/05 и 2/06 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/11).

Сарадња Заштитника грађана са Удружењем у обављању послова НПМ спроводиће се кроз учешће представника и сталних стручних сарадника Удружења у:

- посетама местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе (у даљем тексту: ЛЛС);
- изради извештаја или делова извештаја о обављеним посетама местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- изради препорука за отклањање утврђених недостатака у раду установа где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- давању стручних налаза и мишљења о здравственом стању, нарочито насталим физичким повредама и претрпљеном психичком болу као последици било ког облика злостављања;
- дијалогу између НПМ и надлежних органа поводом спровођења препорука НПМ и унапређења положаја ЛЛС;
- изради извештаја или делова тематских извештаја о стању у области положаја ЛЛС;
- сачињавању прилога за годишње извештаје НПМ;
- изради анализа и/или мишљења о прописима или нацртима прописа којима се уређују положај, права и обавезе ЛЛС;
- обуци чланова тима НПМ за посете местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- обуци запослених у установама у којима се налазе ЛЛС;
- учешће и излагање на скуповима које организује НПМ у циљу промоције превенције тортуре и борбе против некажњивости за тортуру,

као и обављању осталих послова НПМ, у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

У свим актима НПМ у чијем настанку је учествовало Удружење биће назначен његов допринос и на видном месту истакнут лого Удружења.

Удружење је овлашћено да у својим актима и обраћањима јавности прикаже своју улогу коју има у обављању послова НПМ.

Податке до којих Удружење дође у активностима одређеним овим Споразумом, Удружење неће користити у друге сврхе осим за потребе обављања послова НПМ.

Поверљиве информације до којих дође Удружење на основу учешћа у обављању послова НПМ-а, чуваће као тајну.

Лични подаци не смеју бити објављени без изричите сагласности лица о коме се ради.

Право приступа тајним подацима имају правна и физичка лица, на начин и под условима утврђеним чланом 46. Закона о тајности података („Сл. гласник РС“, бр. 104/09), односно лица која по основу споразума пружају услуге Заштитнику грађана.

Наведена лица дужна су да писаном изјавом потврде да су упозната са Законом о тајности података и Правилником за успостављање система поступака и мера заштите тајних података у Заштитнику грађана (Бр. 272-292/2018, дел бр. 10767 од 3. априла 2018. год.).

Приступ документима означеним вишим степенима тајности могућ је лицима која имају одговарајући сертификат или дозволу надлежног државног органа.

Лице које користи тајни податак, или се упознало са његовом садржином, дужно је да га, на сврсисходан начин и од свакога, чува (без обзира на начин на који је за тај податак сазнало) и после престанка радног односа или функције у Заштитнику грађана, односно дужности или чланства у Удружењу.

У случају губитка, крађе, оштећења, уништења или неовлашћеног откривања тајних података, лице које дође до тог сазнања, без одлагања, обавештава надлежно (овлашћено) лице у Заштитнику грађана. Потом се предузимају потребне мере за утврђивање околности због којих је дошло до ванредног догађаја и врши процена могуће или проузроковане штете. Уколико је штета настала, спроводе се активности да се иста отклони или умањи. О предузетим мерама, поред раскида уговора, овлашћено лице обавештава надлежни орган.

Удружењу припада накнада за рад представника ангажованог за обављање послова НПМ, у складу са посебним актом Заштитника грађана.

Сарадња остварена на основу овог Споразума не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и активности Удружења заснованим на важећим прописима.

По ступању на снагу овог Споразума Удружење ће одредити овлашћено лице за остваривање сарадње са Заштитником грађана у обављању послова НПМ и о томе ће обавестити Заштитника грађана.

Измене и допуне овог Споразума могу се вршити сагласношћу воља и писаним путем.

Споразум је закључен на период од две године од дана закључења.

Споразум је сачињен у четири истоветна примерка, по два за сваку страну потписницу.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

УДРУЖЕЊЕ

ДОДАТАК IV Меморандум о сарадњи

Закључен између

Заштитника грађана

и

Покрајинског омбудсмана

Овим Меморандумом ближе се уређује сарадња Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остваривати са Покрајинским омбудсманом, у складу са чл. 2а, ст. 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака (*Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011*).

Сарадња Заштитника грађана са Покрајинским омбудсманом у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остварује се тако што Покрајински омбудсман учествује у посетама мониторинг тима Националног механизма за превенцију тортуре установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе; учествује у планирању посета тим установама; учествује у сачињавању извештаја, препорука, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре; учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима Националног механизма за превенцију тортуре.

Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којима су смештена лица лишена слободе, представник/ци¹⁸ Покрајинског омбудсмана може бити одређен за вођу мониторинг тима за поједине посете установама на територији АП Војводине.

Представник покрајинског омбудсмана учествује у сачињавању плана посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којима су смештена лица лишена слободе, и то у делу који се односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

Представник Покрајинског омбудсмана учествује у сачињавању извештаја Националног механизма за превенцију тортуре о обављеним посетама установама у којима је био члан мониторинг тима, односно сачињавати нацрт извештаја о обављеним посетама у којима је био вођа мониторинг тима.

Покрајински омбудсман учествује у сачињавању предлога мера, препорука, иницијатива, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре који се односе на установе у чијој посети је његов представник учествовао или био вођа мониторинг тима.

¹⁸ Све граматички родно одређене именице у овом меморандуму користе се родно неутрално и означавају равноправно припаднике, односно припаднице оба пола.

Покрајински омбудсман даје допринос сачињавању посебних и периодичних извештаја Националног механизма за превенцију тортуре у мери у којој су његови представници учествовали у активностима на које се извештај односи.

Покрајински омбудсман учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима као што су јавне расправе, конференције и други скупови, посебно када се наведено односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

У свим актима Националног механизма за превенцију тортуре у чијем сачињавању је учествовао Покрајински омбудсман биће назначен његов допринос, и на видном месту утиснут његов знак (лого).

Покрајински омбудсман у извештајима и обраћањима јавности приказује своју улогу и активности у оквиру сарадње са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман ће чувати као тајну све податке до којих дође на основу учешћа у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Подаци садржани у објављеним извештајима Националног механизма за превенцију тортуре не представљају тајну, Покрајински омбудсман их може користити за своје потребе или ради објављивања, уз навођење да су то подаци Националног механизма за превенцију тортуре и уз опредељивање своје улоге у конкретном случају.

Покрајински омбудсман неће предузимати било коју радњу у име Националног механизма за превенцију тортуре без претходне сагласности Заштитника грађана, односно постигнутог договора, и да ће поступати у складу са Одлуком којом се ближе уређује начин обављања послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман сноси све трошкове за активности које предузима у циљу остваривања сарадње предвиђене овим Меморандумом.

Сарадња договорена овим меморандумом не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана заснованој на важећим прописима.

Одмах по потписивању овог меморандума стране потписнице ће одредити овлашћена лица задужена за његово спровођење и о томе писаним путем обавестити другу страну.

Овај меморандум је закључен на неодређено време и може се мењати писаним споразумом страна потписница.

У Београду, 12. децембра 2011. године.

ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
